

Sisekaitseakadeemia

Justiitskolledž

Sirje Aunap

**VANGLAST VABANENUTE VÕIMALIK TÖÖHÕIVE
JA PROBLEEMID (JÕHVI VALLA NÄITEL).**

Lõputöö

Juhendaja: Tiina Tursman

Sotsiaaltöö magistrant

Tallinn 2007

ANNOTATSIOON

LÕPUTÖÖ “VANGLAST VABANENUTE VÕIMALIK TÖÖHÕIVE JA PROBLEEMID JÕHVI VALLA NÄITEL” ON KIRJUTATUD SIRJE AUNAPI POOLT. LÕPUTÖÖ ON KIRUTATUD EESTI KEELES JA LÕPUTÖÖ MAHT ON 48 LEHEKÜLGE.

LÕPUTÖÖ KOOSNEB NELJAST PEATÜKIST MILLEST ESIMENE PEATÜK KÄSITLEB SOTSIAALSET REHABILITATSIOONI TEINE PEATÜK KÄSITLEB TÖÖHÕIVEALASEID TEGEVUSI AASTAST 2004-2006.

KOLMAS PEATÜKK KÄSITLEB UURIMUSTÖÖ ASETUST JA METOODIKAT. NELJAS PEATÜKK UURIMISTULEMUSTE ANALÜÜSI, MILLES ANALÜÜSITAKSE VANGLAST VABANENUTE SOTSIAALTEENUSTE VAJADUST, TÖÖLESAAMISE JA KURSUSEL OSALEMISE VALMIDUST NING. SOOVE. ANALÜÜSITAKSE TÖÖANDJATE JA TÖÖHÕIVEAMETI KONSULTANTIDEGA. TEHTUD INTERVIUUD.

LÕPUTÖÖ ON KIRJUTATUD JUHINDUDES OMA ISIKLIKEST TEADMISTEST JA KOGEMUSTEST SELLES VALDKONNAS. KASUTATUD ON ERINEVATE TEISTE AUTORITE SEISUKOHTI JA MÕTTEID ANTUD VALDKONNAST. KASUTATUD AUTORID ON VIIDATUD.

UURIMUSTÖÖ TEOSTAMISEKS ON KASUTATUD KVALITATIIVSET JA KVANTITATIIVSET MEETODIT. KVALITATIIVSE MEETODINA KASUTASIN INTERVIUUSID AMETNIKEGA JA TÖÖANDJATEGA KES ON KASUTANUD TÖÖHÕIVEAMETI TEENUST. KVANTITATIIVNE MEETOD VÕIMALDAB VÕRRELDA JA ANALÜÜSIDA ANKEETKÜSITLUSI MIS ON LÄBI VIIDUD ENDISTE KINNIPEETAVATEGA KES PÖÖRDUSID TÖÖTURUAMETI IDA-VIRUMAA JÕHVI BÜROOSSE.

SISUKORD

ANNOTATSIOON	2
SISUKORD	3
JOONISTE JA TABELITE LOETELU	5
SISSEJUHATUS	6
1. SOTSIAALNE REHABILISATSIOON	8
1.1 REHABILITATSIOON	10
1.2 KRIMINAALHOOLDUS	11
1.3 VÕRGUSTIKUTÖÖ	13
1.3.1 Vangla sotsiaalpoliitika.....	14
1.3.2 Vangla tööpoliitika	15
1.3.3 Tööhõive ja kutseõppe programmid	17
2. TÖÖHÕIVEALASED TEGEVUSED 2004-2006	20
2.1 KOOLITUS JA TÖÖKOGEMUS	21
2.1.1 Kohanemiskoolitus	22
2.1.2 Tööturukoolitus.....	22
2.1.3 Kutsenõustamine.....	22
2.1.4 Töövahendus	22
2.1.5 Avalik töö	22
2.1.6 Tööharjutus	22
2.1.7 Tööpraktika	23
2.1.8 Tööturutoetus tööandjale	23
3. UURIMISPROBLEEMI ASETUS JA METOODIKA	24
3.1 UURIMUSE TEOSTAMINE	24
4. UURIMISTULEMUSTE ANALÜÜS.....	27
4.1. VANGLAST VABANENUD KLIENDI SOTSIAALTEENUSEID KÄSITLEVA KÜSIMUSTIKU ANALÜÜS.....	27
4.1.1 Uuritava üldandmed.....	27
4.1.2 Sotsiaalteenused.....	29
4.1.3 Sõltuvusprobleemid	30
4.2 VANGLAST VABANENUD KLIENDI TÖÖ JA KURSUSTEL OSALEMISE VALMIDUSE ANALÜÜS.....	30
4.2.1 Omandatud eriala	30
4.2.2 Valmidus kohe tööle asumiseks.....	31
4.2.3 Kursustel osalemise valmidus.....	32
4.2.4 Kursuste sobivus	33
4.2.5 Kursustel osalemine	33
4.2.6 Arvamused Tööhõiveameti töö kohta.....	34
4.3. ARUTELU JA JÄRELDUSED	35
4.3.1 Kokkuvõttev analüüs intervjuudest tööandjatega (vaba ümberjutustus):	35
4.3.2 Tööhõiveameti esindajatega tehtud intervjuude analüüs	36
KOKKUVÕTE	40
SUMMARY.....	42
KASUTATUD KIRJANDUS.....	43
LISAD:.....	45

LISA 1 KÜSITLUSLEHT I.....	45
LISA 2 KÜSITLUSLEHT II	47
LISA 3. TÖÖTURUAMETI IDA-VIRUMAA OSAKONNA JÕHVI BÜROO ETTEPANEKUD JA ARVAMUSED.....	48

JOONISTE JA TABELITE LOETELU

Joonis 1. Uurimuses osalenute vanuseline jaotus.....	27
Joonis 2. Uurimuses osalenute kodakondsuseline jaotus.....	28
Joonis 3. Uurimuses osalenute enim soovitud sotsiaalteenused.....	29
Joonis 4. Omandatud eriala.....	31
Joonis 5. THA poolt pakutavatel kursustel osalemine.....	33
Tabel 1. Tööd saanud kinnipeetavad ja aastakäive.....	17
Tabel 2. Vanglast vabanenute arv 2002-2004 a.....	21

SISSEJUHATUS

Durkheim (1958) on märkinud, et kriminaalsus on kõikide tervete ühiskondade osa.

“Tähtis on mõista järgmisi asjaolusid. Kuritegevuse kuulumine normaalsete sotsiaalsete nähtuste hulka ei tähenda ainult seda, et kuritegevus on hädavajalik, kuigi murettekitav nähtus, mis lähtub inimese parandamatust kurjast. Ta märgib samuti, et kuritegevus on rahva tervise kaitse tähtis faktor, faktor mis integreerib terve ühiskonna terviklikkust. Kujutage endale ette ühiskonda, mis on nagu pühakute, haritute ja kõlbeliselt täiuslike inimeste klooster. Tõeline kuritegevus oleks seal tundmata, aga väikesed vead kutsuksid esile samasuguse skandaali nagu kuritegevus normaalses ühiskonnas. Kui sellisel ühiskonnal on võim kohut mõista ja karistada, siis vaatab ta neile vigadele kui sotsiaalse elu põhiliste tingimustega ja mängib seepärast kasulikku rolli, sest need tingimused, millega ta on seotud, on hädatarvilikud moraali ja normi normaalseks arenguks.

Kuritegevus on olemas igas ühiskonnas, ta teeb palju kahju, tekitab muret, kannatusi ning materiaalseid kaotusi, kuid täidab ka funktsioone, mis on tähtsad ühiskonna arengu seisukohalt (Laane 1999 : 64).

Demokraatlikus ühiskonnas on kõigil inimestel võrdne võimalus kujundada oma elu soovikohaselt, valides vajadustele vastava elustiili. Loomulikult ei tohi valik takistada teiste inimeste valikuvabadust. Igal inimesel on õigus iseseisvalt elada ja vabalt oma elu puudutavate küsimuste üle otsustada. Iga inimelu on väärtus omaette ja ta on riigile rikkuse allikas. Iga inimelu väärrib püüdlusi tema elukvaliteedi parandamiseks (Medar 2002 : 25).

Igas normaalselt funktsioneerivas ühiskonnas on nn tavakodanike kõrval mitmeid erinevaid inimgrupe, kes ei tule oma eluga toime ning kelle koodnimetuseks võib tinglikult märkida sotsiaalsed riskirühmad ehk sotsiaalsed sihtgrupid. Kuigi eluga mittetoimetulevaid inimesi võib paigutada ühtse nimetaja – sotsiaalne riskirühm või sihtgrupp – alla, ei tähenda see, et kõik inimesed, kes sellesse gruppi kuuluvad on sarnased ning oma eluga ühte moodi hätta jäänud. Sotsiaalsed sihtgrupid erinevad nii kontseptsiooni järgi, kui mitmete sotsiaalsete erivajadustega inimgruppide oma tekkepõhjuste, kui ka sotsiaalse abi andmise viiside poolest. Kuid on selge, et selle kontseptsiooni järgi on mitmete sotsiaalsete erivajadustega inimeste toimetulekuprobleemid paratamatud ning seetõttu on oluline nende toimetulekuprobleemide ennetamiseks luua sellised tingimused, milles erivajadused ei ole takistuseks, see tähendab mitmete sotsiaalsete sihtgruppide kindlustamine sotsiaalteenustega.

Tänaseks päevaks on hästi toimivaks saadud kriminaalhooldussüsteem, kuid see ei tegele tähtajaliselt vanglast vabanenutega. Kinnipidamiskohast vabanenud inimesed vajavad abi ja võimalusi resotsialiseerimiseks, eriti kui neil puuduvad lähedased, kes neid peale vabanemist toetaksid. Antud teema valimist põhjendan sellega, et valdkond on antud ajaks jäänud riiklikus plaanis suhteliselt tahaplaanile. Tuleb püüda mõista, et ühiskonna liikmete karistamine on nagu laste õpetaminegi, mis tuleb ühiskonnal endal kinni maksta. Oleme valusa äratundmise ees, et mitte ainult haridus- ja sotsiaalpoliitika ei ole kallid kuluartiklid, vaid ka karistamispoliitika on ühiskonnale rahaliselt kallis kohustus. Veel kallim on karistatute resotsialiseerimine ja edukas integratsioon normaalellu tagasi. Kuritegusid toimepannud isikute resotsialiseerimise süsteemi kujundamise põhieesmärgiks võiks olla korduvkuritegevuse vähendamine ja ühiskonnas huvi äratamine. See tooks endaga kaasa erinevad programmid (ametiõpe, sotsiaalsed oskused, tööhõive), millede läbi oleks võimalik kindlustada enamike kuritegusid toime pannud isikute seaduskuulekus ning vähendaks riigile tehtavat moraalset ja materiaalselt kahju. Võimalik oleks ka kuritegevusahela katkemine.

Töö eesmärgiks on välja selgitada vanglast vabanenute tööhõive probleemid Jõhvi vallas. Analüüsida ja tuua välja kitsaskohad koostöös vabanenute, tööandjate ja Tööhõiveametiga. Töö kirjutamise regiooniliseks asukohaks on valitud Ida-Virumaal asuv Jõhvi vald, kuna see paikkond on suhteliselt eripärane Eesti kontekstis. Üks kolmandik vanglast vabanenutest tuleb Ida-Virumaale.

1. SOTSIAALNE REHABILISATSIOON

Karistamiskultuur väikese rahvaarvuga demokraatlikus riigis tähendab eeskätt kuritegude ja eksinute taasintegreerimist ühiskonda. Me ei ole harjunud enesele teadvustama, et ka vangid kuuluvad meie ühiskonda. (Järvelaid 2003).

Mida teha olukorras, kus me ei saa Eestis enam vange saata “Külmalemaale”? Meie ühiskonna teadvuses pole vist küllalt jäädvustunud meie kirjandusklassiku ja diplomaadi, Tartu Ülikooli audoktori Eduard Vilde (1865-1933) romaani “Külmale maale“ (1896) üks seni vähe tähelepanu leidnud motiiv – vangide saatmine Siberisse. Eesti ühiskond harjutati ajaloos paratamatult teadmise, et on olemas võimalus karistamine panna võõraste õlule. See ei tähenda mitte seda, et meil olid sageli võõrrahvusest kohtumehed, vaid ka seda, et eestlased jäid karistamissüsteemi realiseerimisest tervikuna suhteliselt kõrvale.

Elukvaliteedi täiustamine on inimese põhieesmärk. Elukvaliteedi mõistel on mitmeid tähendusi, kuid üldiselt kuuluvad selle alla isiklik areng, tervis, majanduslik stabiilsus, eluga rahulolu ja psühholoogiline hea-olemine. Elukvaliteet on kompleksne protsess: kui mõni komponentidest on häiritud, kannatab kogu inimese elukvaliteet väidab Nussbaum (1995).

Nii heaolu, kui elukvaliteet on tihedalt seotud toimetulekuvõimega – toimetuleku tase määrab nii inimese heaolu, kui elukvaliteedi. Suurem heaolu ja kõrgem elukvaliteet on eesmärgid, mille nimel pingutatakse. Suur osa sihtgrupist on sotsiaalselt tõrjutud, mis on sotsiaalse sidususe kaotamine ning väljendub ühiskonnaliikmete võimetuses pakutavaid võimalusi kasutada ja ühiskonna uuenemisega kaasas käia. Selle tagajärg on ühiskondliku osaluse järsk vähenemine, jõuetus- ja pettumustunde süvenemine ning ühiskonnaelust eemaldumine.

Vaesus ja sotsiaalne tõrjutus on ühiskonnale kallid kuluartiklid. See pole ainuüksi tõrjutu probleem, vaid puudutab kogu ühiskonda ja selle arenguvõimelisust, sest tõrjutuses väljendub inimkapitali kaotus ning mida rohkem on ühiskonnas tõrjutuid, seda väiksem on riigi arenguvõime (Medar 2002 : 25).

Sihtgruppide jagamise aluseks võib võtta erinevaid näitajaid, kuid kõikide sihtgruppide ühiseks omaduseks on asjaolu, et inimese toimetulek on mingi teguri tõttu häiritud. Erinevate uurijate hinnanguil on häiritud järgmistesse riskigruppidesse kuuluvate inimeste

toimetulek: puudega inimesed, vanurid, paljulapselised perekonnad ja üksikvanemad, noored ja noored pered, töötud, alkoholi- ja narkosõltlased, psüühiliste häiretega inimesed, aidsi põdevad ja HIV-viirust kandvad inimesed, toimetulekuraskustega ning vaesuspiiril ja allpool seda elavad inimesed, kohanemiskustega inimesed (nt vabanenud vangid), noorsoopolitsei juures arvel olevad noored, rahvusvähemused, kodakondsuseta isikud, hulkurid jne. (Medar 2002: 27).

Kohanemiskustega inimeste sihtgruppi kuulumise kriteeriumideks on käesoleval ajal elamine ilma pideva sissetulekuta, eluaseme puudumine või kodakondsuse ja dokumentide puudumine ning sellega seonduvalt pidev sotsiaalabi kliendiks olemine kas toetuste või teenuste saajana. Ilmselt ei vaja tõestamist asjaolu, et inimeste toimetulek sõltub eelkõige töö olemasolust, mis tagab vajaliku igakuise sissetuleku, vähemalt rahuldavast tervislikust seisundist, mis lubab seda igapäevast tööd leida ja teha ning eriti oluline on isikuttõendavate ja teiste vajalike dokumentide olemasolu, mis on vältimatu tingimus nii töö leidmisel, kui ka inimese sotsiaalsete tagatistega kindlustamisel. Kohanemiskustega inimeste sihtgrupile toetusstrateegiate väljatöötamisel ja ellurakendamisel on esimeseks vältimatuks tingimuseks dokumentide olemasolu, alles seejärel saab inimesele kohaldada teisi strateegiaid nagu suunamine tööturukoolitusele, sotsiaalabi kohaldamine jm.

Enamik sellesse sihtgruppi kuuluvaid inimesi ei tahaks abi küsida, kui oleks võimalus ilma toime tulla, kuid vahel peetakse abi saamist ka loomulikuks. Kohanemiskustega inimeste toimetulekut on vaja toetada strateegiatega, mis lõpptulemusena võimaldaks neil iseseisvalt hakkama saada, motiveerida neid ise oma toimetulekut kindlustama. Otstarbekas oleks välja töötada lahendusi, mis toetuksid nende aktiivsusele, mitte vaid sotsiaaltoetustest äraelamisele.

Kohanemiskustega inimeste sihtgruppi kuuluvad inimesed ei ole oma sugulaste ja naabrite hulgas eriti populaarsed, seetõttu saadakse regulaarset abi naabruskonnalt harva. Kuna selles töös on kohanemiskustega inimesteks nimetatud vanglast vabanenud, siis selline kontingent on siiski pärvinud nii ühiskonna kui ka lähikonna hukkamõistu. Oma sugulastelt saadakse rohkem abi toiduainetena ja esemetena, vähem sularaha näol. Võib öelda, et kohanemiskustega inimeste sihtgrupp vajab eraldi tähelepanu, vastasel korral süvenevad pideva toimetulematuse ning abivajaduse tõttu konfliktid sugulaste ja naabritega ning nende toimetulek süveneb veelgi. Üldjuhul soovitakse sotsiaalteenustest saada rahalist toetust, nõustamisteenust ja koolitusteenust. Eeltoodust järeldeb, et

dokumentide, kindla töö- ja elukohta puudumine, millele mitte-eestlaste puhul lisandub veel riigikeele mittevaldamine on ilmseks takistuseks olemasolevate tööturu- ja sotsiaalteenuste saamisel ning tekitab kinnise ringi, kust polegi väljapääsu.

Kohanemiskustega inimesed on sageli oma elukommete tõttu halvema tervisega, sest nad elavad ebastabiilset elu. Nende tuleviku prognoosides kohtab lootusetust just seoses tervise halvenemisega, samuti kardetakse mitmete riskide esinemise pärast, mis võiks kaasa tuua vajaduse vahetada elukohta (Medar 2002: 32).

Sotsiaalset hoolekandesüsteemi reformitakse Eestis järk-järgult. Üldine eesmärk on muuta anonüümne ja võrdsustav sotsiaalse kaitse süsteem isiklikuks ja paindlikuks kindlustussüsteemiks, mis arvestaks iga inimese soovide ja võimalustega ning ka tema majandusliku panusega (Eamets 2000 : 120).

Toimetulekustrateegia rakendamist tuleks alustada inimese varustamisest dokumentidega, seejärel võtta ta arvele, kui sotsiaalabi vajav klient piirkonnas ning toetada teda erinevate sotsiaalhoolekande meetmetega, samaaegselt suunates klient aktiivselt taotlema tööturuteenuseid (hädaabitööd, koolitus, ümberõpe ja nõustamine) koos eesti keele kursustel osalemisega. See tee on nii kliendile, kui teda toetavale sotsiaaltöötajale väga keeruline ning vaearikas ja halvemal juhul võib kuluda aastaid, et klient jõuaks iseseisva toimetulekuni. Muidugi võivad igal üksikjuhul lisanduda siinkohal veel individuaalsed riskid nagu alkoholi- või narkosõltuvus, kriminogeensus, kroonilised haigused või puudest tingitud toimetulekuraskused. Kui seda pikka ja rasket strateegiat ei rakendata piisaval määral, võib pikemas perspektiivis sellega kaasneda teatud piirkondade või regioonide toimimisvõime langus. Seetõttu on ilmselgelt vajalik poliitiline otsus, missuguseid strateegiaid taolise sihtgrupi puhul rakendada, et see ei oleks ühiskonnale liiga kulukas ja lisaks ka piirkondade arengut pärssivaks.

1.1 Rehabilitatsioon

Vangist vabanenute rehabiliteerimise all mõistetakse riigihanke dokumentide alusel protsessi, millega luuakse eeldused inimese tagasitulekuks ühiskonda, taastades ja arendades tema sotsiaalseid oskusi ja isiksuslikke võimeid. Silmas tuleb pidada, et iga kinnipeetav on omaette isiksus ning ainulaadne ka tema probleemistik, mis on olnud kuriteo sooritamise põhjuseks.

Rehabilitatsiooni all mõistetakse tegevust, mida teostatakse rehabilitatsiooniplaani alusel inimese toimetuleku soodustamiseks konkreetsetes õppimis-, töö- või sotsiaalses keskkonnas (Raag 2003:36).

Sotsiaalse rehabilitatsiooni eesmärgiks on negatiivse ahela katkestamine – inimese ja perekonna rehabiliteerimine, et ta saaks igapäevaelu ülesannetega taas iseseisvalt hakkama. Sotsiaalse rehabilitatsiooni mõiste alla mahub ka koolitus iseenda ja omaste eest hoolitsemiseks, seadusandluse ja asjaajamisprotseduuride tutvustus, nõuanded inimsuhete kujundamiseks ja alalhoidmiseks ning ettevalmistus tööühiskonnaga liitumiseks, näiteks selleks otstarbeks loodud turvatöökohtade ja aktiveerimiskeskustes.

Sotsiaalne rehabiliteerimine on oma ülesande täitnud, kui kliendid saavad iseseisvalt hakkama argipäeva ülesannetega ja on valmis ametalaseks rehabilitatsiooniks või tööks.

1.2 Kriminaalhooldus

Üha enam teeb muret kasvav kuritegevus, suur kinnipidamiste arv ning rahakulu õiguskaitseüsteemi ülalpidamisele. Kinnitust on leidnud et alternatiivkaristuste maksumuse ja saavutatud tulemuse suhe on rohkem tasakaalus kui vangistuse puhul. Kui võrrelda kriminaalhoolduse ja vanglate ülalpidamiseks tehtavaid kulutusi on kriminaalhoolduse omad tunduvalt väiksemad.

Kriminaalhoolduse üks eesmärgi on sotsiaaltöö, mis tähendab klientide sotsiaalse kohanemise soodustamist ja nende tegevuse üle järelvalve korraldamist, et hoida ära korduvkuritegevust.

Kriminaalhooldus kui alternatiivkaristus võimaldab peale vahendite kokkuhoiu vältida ka vangistuse negatiivseid tagajärgi ja vähendada retsidivismi. Kõik see suurendab ka ühiskonna turvalisust.

Kriminaalhoolduse kliendiks on:

- süüdimõistetud, kelle vabaduskaotusliku karistuse on kohus jätnud täitmisele pööramata ning asendanud selle käitumis-kontrolliga;
- süüdimõistetud, kellele kohaldatakse vabaduskaotusliku karistuse asemel üldkasulikku tööd ja käitumiskontrolli;
- süüdimõistetud, kes on vangistusest enne tähtaja lõppemist vabastatud ja kellele kohaldatakse käitumiskontrolli;

- süüdimõistetud, kelle vabaduskaotuslik karistus jäetakse osaliselt täitmisele pööramata ja asendatakse käitumiskontrolliga;
- alaealine, kes on karistusest vabastatud ja kellele mõjutusvahendina kohaldatakse käitumiskontrolli;
- isik, kelle suhtes on algatatud kriminaalasi ja kelle kohta soovitakse ametnikult kohtueelset ettekannet;
- isik, kes soovib vangistusest vabaneda enne selle tähtaja lõppemist ja kelle kohta on vangla tellinud vastuse oma järelepärimisele.

Enamikus kuuluvad kriminaalhoolduse sihtrühma inimesed, kellel on sotsiaalprobleeme, nagu tööpuudus, ülemäärane võlgnevus, uimasti- või mõni muu sõltuvus, psüühilised või füüsilised häired.

Kriminaalhooldus on sotsiaalhoolduse alaliik, milles sisaldub:

- karistus;
- selleni viivate kuritegude ennetamine;
- karistusele allutatud inimese õiguste kaitse tagamine;
- karistuse kandnud inimeste readapteerumine ühiskonda.

Kuna kriminaalhoolduse sisuks on sotsiaaltöö, siis kasutatakse selle läbiviimisel sotsiaaltööle omaseid meetodeid. Levinuimaks on otsene töö hooldusalusega ja kolmandate isikutega. Suurima tähelepanu all on isiku- ja perekeskne sotsiaaltöö, rühmatöö ja ühiskonnatöö. Hooldusaluse sotsiaalseks kohanemiseks teevad kriminaalhooldajad koostööd üksikisikutega, riigiasutustega ja kohalikuomavalitsuse asutustega ning vabatahtlikega.

Kahtlemata on kriminaalhooldussüsteem üheks ühiskonnas turvalisuse tagajaks koos hästitoimiva kriminaalpreventsiooniga. Kuritegevuse ennetamise abinõud tagataksegi sotsiaalseteks ja situatsioonilisteks. Situatsioonilise preventsiiooni eesmärgiks on kuriteo sooritamise võimalikult raskeks tegemine. Sotsiaalse preventsiiooni raames eristatakse kolme põhikomponenti: ühiskonna elukorralduse- ja kvaliteedi parandamine, turvalisuse suurendamine ja üldine tasakaalustav arendamine (Raska 2002: 172).

Igasuguse kriminaalpreventsiooni edukuse eelduseks on erinevate tasandite koostöö. Üksikisikud, valitsusvälised organisatsioonid, kogudused, omavalitsused, äriühingud ja riiklikud ametkonnad peavad mõistma, et kuritegevus ei ole ainuüksi politsei probleem ja ainuüksi represseerivate vahenditega seda piirata ei õnnestu. Kogu rikutud loomusega, kogu inimese ja inimkeskkonnaga tuleb pidevat tegeleda, multisüsteemselt ja hoolivalt (Üprus 2000: 59).

Võrdsete püüdlustega ei kaasne võrdsed võimalused. Meriteokraatlik retoorika ergutab kõiki inimesi endale samu eesmärke püstitama, kuid tegelikkuses ei võimalda klassistruktuur paljudel oma sihte legaalsete vahenditega saavutada. Kuna sotsiaalne struktuur ei võimalda neil ühtaegu jääda truuks ühiskonna poolt aktsepteeritavatele eesmärkidele ning ühiskonna poolt aktsepteeritavatele vahenditele, kaotavad nad paratamatult usu ühte (või mõlemasse) väärtuste süsteemi osasse.

Selleks, et taolist klientuuri mõista peame püüdma mõista ka tema loomust, mis on karistusasutuse ilmselgelt muutunud ja mitte just ühiskonnasõbralikumaks. Paljusid seadusrikkujaid iseloomustab tunnetuslik paindumatus – vaatamata sellele, et nende ideed täiesti ilmselt paika ei pea, klammerduvad nad kangekaelselt nende külge. Nad on oma ideede vangid. Taoline mõtlemise paindumatus viitab sellele, et inimesel on teiste võimalike arusaamade kujundamisega olemuslikke raskusi. Tunnetuslik jäikus võib kaasa tuua suuri probleeme, kui on tarvis lahendada sotsiaalseid küsimusi, toime tulla keeruliste olukordade või nende muutumisega. Seaduserikkujad ei kuula kuigivõrd soovitusi ega nõuandeid. Nad ei tee seda mitte ainult sellepärast, et suhtuvad nõustamisse halvasti ja on vähe motiveeritud, vaid sellepärast, et nad ei suuda näha erinevaid võimalusi/väljavaateid, mistõttu ei suuda vastu võtta ka uusi ideid – eriti siis, kui need on teiste inimeste ideed (Ross 1997: 71).

1.3 Võrgustikutöö

Selleks, et vanglast vabanenu saaks ja suudaks olla õiguskuulekas ühiskonna liige, peab ta seda eelkõige ise tahtma. Kuid selleks peavad olema rahuldatud ka tema esmavajadused toimetulekuks. Kõike seda suudab tagada vaid piisav sissetulek ja töö.

Sotsiaalhoolekande seaduse peatükk 2 § 9 p 3 sätestab, et kinnipidamiskohast vabanenud isikutele on sotsiaalteenuste, sotsiaaltoetuste ja muu abi andmise korraldajaks valla- või linnavalitsus kelle halduspiirkonnas abi vajamise ajal asub.

Sotsiaalhoolekande seaduse peatükk 5 § 28 sätestab, et kinnipidamiskohast vabanenutele ja teistele sotsiaalabi vajavatele isikutele osutatakse vastavalt nende vajadustele käesolevas seaduses ettenähtud sotsiaalteenuseid või antakse sotsiaaltoetusi või antakse vältimatut sotsiaalabi, samuti osutatakse abi töö leidmisel, määratakse tugiisik, vajadusel luuakse varjupaigad.

Sotsiaalhoolekande seaduse peatükk 6 § 28 sätestab, et isiku pöördumisel valla- või linnavalitsuse poole on viimane kohustatud andma teavet asjaajamise kohta, vajadusel suunama pädeva ametiasutuse või pädeva isiku poole.

Rehabilitatsiooni teenuste võrgustiku arendamisel pööratakse tähelepanu koostööle vanglatega selleks, et vähendada retsidiivset kuritegevust. Korduvkuritegevuse ennetamine kuritegusid toimepannud isikute (sh sõltuvushaigete) resotsialiseerimise süsteemi raames avardatakse kuritegusid toimepannud isikute tööturule juurdepääsu võimalusi (Sotsiaalministeeriumi arengukava 2000: 26).

1.3.1 Vangla sotsiaalpoliitika

Kaasaegses ühiskonnas on tunnustatud printsiip, et riik tagab oma kodanikele sotsiaalse kaitse, mis annab kindlustunde tuleviku suhtes ning võimaluse elada inimväärselt kogu elu jooksul.

Riiklik sotsiaalpoliitika peaks tagama üle kogu riigi, et sotsiaalse languse teeksid läbi võimalikult vähesed ja see oleks võimalikult väike.

Sotsiaalpoliitika on riigi tähtsamaid valdkondi ning seepärast ei saa vanglast vabanenute tegelejate töötulemusi hinnata üksnes kriminaalpreventsiooni aspektist. Näiteks ei pruugi riskirühma perede toetamine kuritegevust vähendada, kui aga toetamist käsitleda sotsiaalpoliitika kaudu tehtava preventsoonitööna on selle abinõu kasutamine igal juhul õigustatud. Mõnikord tuleb sotsiaalpoliitilisi abinõusid rakendada sellest hoolimata, et need kuritegevust suurendavad. Kui näiteks mõne inimrühma sissetulekuid vähendatakse ja kõige vaesemad neist panevad ellujäämise nimel toime kuritegusid, võib õigest sotsiaalpoliitikast tulenev kasu olla siiski suurem, kui kuritegevusest tingitud kahju (Graham 1998 : 26).

Õigusrikkujate karistamise ja resotsialiseerimissüsteemi efektiivsuse suurendamiseks oleks vaja parandada kinnipidamiskohtade resotsialiseerimistegevuse kvaliteeti. Abi oleks kvaliteetsest täiendkoolitusest. Ekspertide arvates oleks otstarbekas, et kõik kinnipidamiskohtadest vabanejad läbiksid kriminaalhoolduse või avavangla etapid (Raag, 2003: 2).

Kriminogeensete inimeste hoolekanne säästab vahendeid, mis muidu kuluksid uute toimepandavate kuritegude avastamisele, heastamisele ning kinnipidamiskohas viibivate isikute ülalpidamisele (Eenmaa 1997).

Vangla sotsiaaltöö eesmärgiks on aidata kinnipeetaval säilitada olulisi ja positiivseid kontakte väljaspool vanglat, säilitada tema iseseisva toimetuleku võimet ning suunata õiguskuulekale käitumisele. Enamuses on õigusvastane käitumine põhjendatud isiklike ja sotsiaalsete probleemidega, siis hõlmabki tehtav sotsiaaltöö nii tema isiklike, majanduslike kui ka õiguslike küsimuste lahendamist.

Järelhooldusinstitutionide ja kinnipidamiskohtade koostöö arendamiseks töötatakse alaprogrammi raames välja ja viiakse koostöös kinnipidamisasutustes töötavate juristide, sotsiaaltöötajate ja psühholoogidega ellu programme kinnipeetavate sotsiaalse toimetuleku oskuste arendamiseks, lepituseks ja konfliktilahenduseks, vägivaldseid ja seksuaalkuritegusid toimepannud isikute teraapiaks. Samuti tagatakse kinnipidamisasutustes viibivate isikute nõustamine ja hingehoid. Koostöös kinnipidamisasutuste administratsiooniga osutatakse abi vabanemisel.

Koguneb järjest rohkem tõendeid seaduserikkujatele mõeldud rehabilitatsiooni programmide tõhususe kohta, ehkki üldine suund on pigem hirmutada, mitte rehabiliteerida. Seda näitavad erinevad ülevaated ja raviprogrammide kohta tehtud meditsiinilised analüüsid alates ajast, mil öeldi välja, et “mitte miski ei tööta”.

Kahtlemata on parim karistuspoliitika hea sotsiaalpoliitika. Terve pere toetamine on odavam vangide ja resotsialiseerimissüsteemi ülalpidamisest, kuritegude heastamisest rääkimata.

1.3.2 Vangla tööpoliitika

1918 – 1940ndatel aastatel vange tööle rakendades peeti silmas üldiselt töökasvatuse ja kõlblise kasvatuse põhimõtteid. Üldise vangistusasutuse instruksiooni kohaselt pandi vangid tööle, et neid laisklemisest võõrutada ja tõsta huvi töö vastu. Eriala omandamine oli kindlasti üheks oluliseks põhjuseks töötamisele vangistuses ja kindlasti teenitav raha, mis aitaks vabanemisel esialgu hakkama saada.

Võib arvata, et kõik on nõus, kinnipeetud peavad olema vanglas hõivatud kasuliku tegevusega, millest õppimine ja töö on ilmselt põhilisemad. Uuriija Hommurshick Austriast on oma uurimusega tõestanud, et on olemas seos kinnipeetavate hõivatuse ja retsidiivsuse vahel. Ta jõudis järeldusele, et kinnipeetu pöördumist tagasi vanglasse suurendab asjaolu, kui kinnipeetu ei leia tööd või leiab seda vähe. Kinnipeetu on võõrdunud elust ja ei ole harjunud tegema tööd. Ta leiab, et on olemas seos töötamise ja seaduskuulekuse vahe.

1960 – 1970 näitasid Saksa empiirilised uurimused seost töötamisega vanglas ja retsidiivsuse vahel. Põhjapanevaks tulemiks oli, et kinnipeetud, kellel oli kõrgem professionaalsus ja vanglas pidev töö sattusid tagasi harvem (Dünkel 1999).

Tänaseks tegutseb AS Eesti Vanglatööstus, mis kuulub 100% riigile ja tema ülesanne on kinnipeetavate töölerakendamine Eesti vanglates. Ettevõtte asutati 22. jaanuaril 2001. a vanglate tootmisüksuste baasil. Ettevõtte koosneb organisatsiooniliselt Tallinnas asuvast haldusüksusest ning tootmisosakondadest Harku, Ämari, Tartu ja Murru vanglates. Harku Vangla tootmistehhis toodame väga erinevat õmblustoodangut, komplekteerime ja pakendame erinevat kaupa. Ämari Vangla tootmistehhis valmistame töömahukaid metallkonstruktsioone, metallmööblit, kaminaid, väligrille, kaminatarbeid ja saunaahjusid. Pakume klientidele liivapritsi- ja värvimisteenust. Rummu asulas asub pesumaja. Pakume pesupesemise teenust “uksest-ukseni”. Tartu Vangla tootmistehhis teostame erinevaid metallitöid ja pakume klientidele pulbervärviteenust. (<http://www.evt.ee/17.02.2007>).

Ettevõtte täidab avalik – õiguslikku ülesannet rakendada tööle antud olukorras võimalikult suurt arvu kinnipeetavaid. Vanglakaristuse ajal töötamine on kasvatusliku iseloomuga tegevus, mille käigus õpetatakse seaduskuulekalt teelt kõrvale kaldunud inimestele tööoskusi ning harjutatakse neid normaalses elus kehtivate põhimõtetega. Kindlasti on vanglas omandatud tööoskuse või lausa uued oskused abiks vabanemisel. Sel juhul oleks olemas ka mingisugune harjumus või tahe osatavat tööd teha. Kindlasti tõuseks ka usaldus võimalike tööandjate poolt.

Töö eest saavad kinnipeetavad tasu, mille eest kustutatakse kuriteokahju ning mille eest saab osta esmatarbekaupu vangla poest (Vangistusseadus RT I 2000, 58, 376 01.12.2000). Nagu selgub on juba erinevate valitsuskordade ajal pööratud suurt tähelepanu vangide töötamisele ja töö oskuse säilitamisele.

Ülevaatlikult ja tegevusalade lõikes jagub ettevõtte metalli-, puidu-, õmblus- ja paetööstuseks. AS Eesti Vanglatööstus Tartu osakond alustas tööd 12.11.2002. Tartu vangla tööruumides sisustatakse metalltööle, metallmööblile ja väikesemõõtmeliste metallkonstruktsioonidele spetsialiseeruv metalli tsehh. Peale metalltööde pakutakse vangidele tööd veel OÜ Kagumööbel puidutööstuses valmistatakse puidust mänguasju, lastemööblit ja mööblidetaile ning lihtsaid komplekteerimis- ning pakkimistöid. Võimalik on omandada puidutisleri eriala (<http://www.evt.ee/27.03.2005>).

Taolised erialad peaksid olema konkurentsivõimelised ka peale vabanemist. Takistavateks asjaoludeks võib olla see, et puudub tunnistus erialaste oskuste või eriala omandamise kohta.

Ämari vangla pakub näiteks töid nagu keevitus, tükeldamine giljotiinil ja lihtsaagidel, plasmalõikus, painutamine allalastava teraga painutuspingil, stantsimine ja painutamine hüdropressidel, liivaprits ja kõrgsurvevärvimine.

Harku õmblustsehh tegutseb Eesti ainsas naistevanglas. Töökohti on seal 100 kinnipeetavale, neist 40 teevad õmblustööd ja 50 töötavad kutseoskusi mittenõudvatel töödel. Harku õmblustsehhi abiga on vanglas tagatud enam kui 95 % tööhõive ning see on Eesti vanglates kõige suurem näitaja. Õmblejana omandatud oskused on vajalikud ka vabanedes ja kindlasti tagavad nad ka soovi korral reaalse töötamise võimaluse.

Tabel 1 Tööd saanud kinnipeetavad ja aastakäive.

Aasta	2003	2004
Tööd saanud kinnipeetavad	135	185
Aastakäive milj. krooni	5,1	11,3

AS Eesti Vanglatööstus andis 2003 aastal tööd keskmiselt 135 kinnipeetavale ja 2004 aastal umbes 185 kinnipeetavale. Ühe aasta jooksul on töökohtade arv suurenenud 37 %. (www.evt.ee 24.02. 2004)..

Tööga hõivatud kinnipeetavate osakaal kõigist kinnipeetavatest oli 2005. aastal 26%, neist vanglasisestel majandustöödel oli hõivatud 12% (398) ning tootmistöödel 14% (484), kellest omakorda 94% (456) olid hõivatud Eesti Vanglatööstuse korraldatud töödel. (Eesti vanglasüsteemi aastaraamat 2005-2006)

1.3.3 Tööhõive ja kutseõppe programmid

Käesoleval hetkel Eestis puuduvad või on alles alustamisjärgus riskigruppidele mõeldud tööhõiveprogrammid. Sotsiaalministeerium arendab edasi pikaajaliste töötutele mõeldud aktiveerimiskeskuste projekti ning koostöös Rootsi Tööturuametiga töötati välja aastal 2002.

Tööhõive aktiveerimine ühiskonnas eeldab nende kolme reabilitatsiooni võimaluse olemasolu ja lõpuks ka seda, et tööd oleks saada (Malvet 1998: 127).

Töötuse ja kuritegevuse seos on võrdlemisi keeruline. Siiani on leitud, et töötus mõjutab kuritegevust nimelt selliste sotsiaalsete ja majanduslike tegurite kaudu nagu sissetulekute ebavõrdsus, linnastumisest tingitud võõrandumine ja vähene haridus. Olemasolevate andmete põhjal siiski ei saa teha kindlat järeldust töötute arvu ja kuritegude arvu seose kohta. Töötus võib viia kuritegevusele mitmel põhjusel, näiteks sissetuleku puudumise,

igavuse, heitliku perekonnaelu või peres valitseva moraalitsuse tõttu. Statistika järgi on kurjategijate tööhõive väiksem kui seaduskuulekatel isikutel. Ehkki ei saa väita, et töötus ja kuritegevus on seotud, on nende vastastikune mõju üsna tõenäoline (Graham 1998: 60).

Kinnipidamiskohast vabanenu kutse- ja ümberõpe korraldatakse igale vabanenule haridusministeeriumi ja kutseõppeasutusega sõlmitava lepingu alusel. Tööotsingutel nõustavad kohalikud tööhõivetalitused ja varjupaigad.

Abistamisprotsessis saab abivajajast klient või partner. Sõnal klient on ladinakeelne päritolu “clientum” ning see tähendab abi vajavat inimest. Professionaalses abistamistegevuses märgib see sõna isikut, kellele on peamiselt abistamistegevus ja vastavad teenused suunatud. Mida suurem on kliendi osalus programmis, seda enam taandub abistaja tema valikuid aktsepteeriva toetava partneri rolli (Üprus 2000: 141).

Toetav ning kliendikeskne tegevus võib sisaldada juhendamist, kõrgriskiga isikute puhul nende eneste huvides ka juhtimist, kuid ainult juhul, kui seda osatakse, klienti ei kahjustata ning ollakse juhina aktsepteeritu. Blokeerimine ja tõkestamine on vähem resultatiivne, kui ennetav toetamine ja abi. Positiivse leidmine jõustamine ja arendamine on parim, mida riskirühma kuuluvatele klientidele leiva kõrvale pakkuda. Ilma leivata pole aga sageli mingit abi. Toetatud positiivne neutraliseerib negatiivset (Üprus 2000: 143).

Vanglast vabanenute taasintegreerimiseks rakendatavaid resotsialiseerimise projekte toetatakse Euroopa Sotsiaalfond (ESF) on Euroopa Liidu struktuurifond, mille eesmärgiks on tööhõive tõstmine läbi inimressursi arendamise. Sellest tulenevalt on seatud ka Eesti riikliku arengukava Euroopa Liidu struktuurifondide kasutuselevõtuks – ühtse programmdokumendi aastateks 2004-2006 (edaspidi RAK) meetme 1.3. „Võrdsed võimalused tööturul“ eesmärgid, mille raames on võimalik projektidele kaasrahastamist taotleda Euroopa Sotsiaalfondist.

RAK meetme 1.3. „Võrdsed võimalused tööturul“ üldine eesmärk on töötuse ning seeläbi ka vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse laiaulatuslikum ja tõhusam ennetamine ja leevendamine ning sotsiaalse kaasatuse suurendamine.

Meetme otsesed eesmärgid on:

- integreerida kiiremini ja ulatuslikumalt tööturule töötuid ning töötajaid, kes on saanud koondamisteate ja on seega reaalses ohus töötuks jääda;
- võimaldada riskirühmadele paremat ligipääsu tööturule;

- tõsta tööturuteenuste tulemuslikkust ja kvaliteeti;
- Meetme rakendamist reguleerivad Struktuuritoetuse seadus ja selle alusel;
- väljaantud õigusaktid (<http://www.tta.ee.16.02.2007>).

2. TÖÖHÕIVEALASED TEGEVUSED 2004-2006

Alates 2006. a 1. jaanuarist kehtib Eestis uus tööturuteenuste ja toetuste seadus.

Selles seaduses on välja toodud mitu töötute riskirühma, kellele tööturule sisenemine valmistab suuremaid raskusi võrreldes teiste töötutega

Uue tööturuteenuste ja -toetuste seaduse (edaspidi TTTS) järgi, mis jõustus 1. jaanuaril 2006, loetakse riskirühma kuuluvaks vanglast vabanenud isikuid, kes ennast 12 kuu jooksul peale vabanemist Tööturuametis arvele võtavad. Vanglast vabanemise järgselt töötuna arvele tulnute riskirühma kohta on teavet väga vähe, kuna vanglas viibimisega seotud andmed kuuluvad delikaatsete isikuandmete hulka ja isikupõhise teabe analüüsimiseks puudub õiguslik alus. Ka Statistikaameti poolt läbiviidavad tööjõu-uuringud ei võimalda valimi väiksuse tõttu endiste kinnipeetavate kohta ülevaadet saada. Peamine asutus, millel on teavet vanglas viibijate ja sealt vabanejate kohta, on Justiitsministeerium.

Justiitsministeeriumi andmeil vabanes 2003. ja 2004. aastal kokku 3838 süüdimõistetut, neist 786 tingimisi ennetähtaegselt (vt tabel 2) Lisaks vanglast vabanenutele vabanes vahi alt 2003. ja 2004. aasta jooksul 1955 isikut. Kuna ka vahistatuid peetakse kinni vanglate arestimajades, võiks ka neid isikuid põhimõtteliselt TTTS-i mõttes riskigrupi kuuluvana käsitleda. Seda eriti põhjusel, et Justiitsministeeriumi spetsialistide sõnul esineb praktikas situatsioone, kus vanglas kinnipeetav süüdimõistetu suunatakse enne vabastamist vanglast vahi alla ja sel juhul vabaneb see isik n-ö. vahi alt, mitte vanglast, samas kui sisuliselt on tegemist siiski vanglast vabanenuga. Kas ja mis tingimustel vahialuseid TTTS-i mõttes riskigrupi kuuluvana käsitleda, selgub Sotsiaalministeeriumi ja Justiitsministeeriumi koostöös lähiajal. Tööturuameti registri andmete põhjal on võimalik saada teavet üksnes nende vanglast vabanenute kohta, kes on end 2003. ja 2004. aasta jooksul tööhõiveametis (uue nimega Tööturuameti piirkondlikus osakonnas ehk TPO-s) töötuna registreerinud ja registreerimisel märkinud oma varasemaks tegevuseks vanglas viibimise. Kui vanglast vabanenu võtab ennast töötuna arvele, ei ole tal kohustust öelda, kas ta viibis enne töötuks jäämist vanglas või mitte. Seetõttu võib nende tegelik arv olla suurem kui meile teadaolev. Töötuna arvel olevatest vanglast vabanenutest ei pruugi oma vanglas viibimisest teatada näiteks sellised vangid, kellel oli vabanemisejärgselt töökoht olemas või kes asusid õppima, olid haiged või töövõimetud või kasvasid kodus väikest last ning tulid töötuna arvele alles näiteks 6 kuud pärast tegelikku vabanemist. Sel juhul on neil viimase 6 kuuga tekkinud töötute toetuse saamiseks muu alus kui vanglas viibimine ja eeldatavasti eelistavad

vabanenud sel juhul viidata pigem õppimisele, lapse kasvatamisele vms kui vanglas viibimisele. Enamasti teavitatakse vanglas viibimisest siis, kui soovitakse saada töötutoetust, kuna vanglas viibimine annab õiguse saada toetust ka ilma tavapärase nõudeta 180 päeva töötada.

Tabel 2 Vanglast vabanenute arv 2002-2004

Aasta	Vabanenuid kokku	Sealhulgas ennetähtaegselt tingimisi	Ennetähtaegselt vabastatute osakaal vabanenutest, %
2002	2135	544	26
2003	1841	371	20
2004	1996	415	21

(<http://www.sm.ee> 17.02.2007).

2.1 Koolitus ja töökogemus

Kohalikku majandust mõjutavad kahtlemata ka mitmesugused välistegurid, nagu maailmamajanduse suundumused ning riigi tööhõive- ja majanduspoliitika. Ehkki riikliku ja kohaliku majanduse suhted on väga keerulised, on siiski vaja otsida erisuguste tööhõivepõhimõtete kokkupuutepunkte ning raskustele vaatamata tuleb need põhimõtted ellu viia. Töövõimalusi aitab suurendada riigi ja erasektori kootöö. Näiteks võib riik teha eraettevõtjatele mitmesuguseid soodustusi, et nad nõustuksid tööle võtma ka endisi õigusrikkujaid või arendama tegevust majanduslikult mahajäänud piirkondades. Ühtaegu uute töökohtade loomisega on vaja parandada ka tööolusid, et sel moel motiveerida inimesi töökohta otsima ja säilitama. Peale korralikku töötasu peab töö pakkuma rahuldus- ja kindlustunnet ning lootustandvat tulevikuväljavaadet. Meeldiv tööühkkond, oma iseseisvuse tajumine, võimalus õppida ja positiivne tagasiside aitavad inimesel tunda enda vastutust ja vajalikkust ning vähendavad kuritegevusele kaldumise võimalust (Graham 1998 : 64).

2.1.1 Kohanemiskoolitus

Tööturunõuete ja –võimaluste tutvustamine, tööotsingu oskuste omandamine ja psühholoogiline nõustamine tööturul konkureerimiseks võiks olla osa vabanemiseelsest ettevalmistusest. Vajalik oleks muuta regulatsiooni, praegu töötule ja koondamisteate saanud tööotsijale.

2.1.2 Tööturukoolitus

Tööturukoolitus kestab kuni üks aasta ja selle vältel makstakse õpestipendiumi (osalemine kursusel vähemalt 40 tundi; iga tööpäev 8 tundi terve kuu vältel; 600 krooni + 1200 krooni sõidu- ja majutustoetus).

2.1.3 Kutsenõustamine

Kutsenõustamine võiks toimuda individuaalselt või grupis (võimaldades kliendil nõustamisvormi valida) ja kinnipeetava esmasel vastuvõtmisel (millist eriala asuda omandama või on olemas) või osana vabanemiseelsest ettevalmistusest (nõuanded töövaliku otsuse tegemiseks, juhtnöörid töö otsimiseks).

2.1.4 Töövahendus

Töövahenduse kaudu aidatakse leida tööotsijale sobivat tööd ning tööandjale sobivaimat töötajat. Töövahenduse ülesandeks on viia kokku tööturu osapooled.

Vajalik oleks muuta regulatsiooni, praegusele töötule ja tööotsijale. Vangla sotsiaaltöötaja vahendusel saaks vabanemise eel koguda informatsiooni edukaks tööhõiveks oma regioonis. Kuna on kohustus otsida tööd, siis peaks kogu see protsess käivituma vahetult enne vabanemist. See aga eeldaks juba koostööd vanglaga.

2.1.5 Avalik töö

Avalik töö on töö, mis ei eelda kutse-, eri- ega ametialast ettevalmistust. Töötu suunatakse tema nõusolekul avalikule tööle kuni kümneks tööpäevaks, kuid mitte kauemaks kui 50-ks tunniks ühe kuu jooksul.

2.1.6 Tööharjutus

Tööharjutus on töötule tööharjumuse taastamiseks või esmase tööharjumuse omandamiseks osutatav tööturuteenus. Tööharjutuse eesmärk on töötule ettevalmistamine töölkäimiseks. Tööharjutuse kestus on kuni kolm kuud.

2.1.7 Tööpraktika

Tööpraktika on töötule praktilise töökogemuse saamiseks eraõiguslikust juriidilisest isikust või füüsilisest isikust ettevõtjast tööandja või kohaliku omavalitsuse üksuse asutuse juures osutatav tööturuteenus, mille eesmärk on täiendada töötü tööks vajalikke teadmisi ja oskusi. Tööpraktika kestab kuni neli kuud.

2.1.8 Tööturutoetus tööandjale

Tööturutoetust võib taotleda tööandja, kes võtab tööle väiksema konkurentsivõimega töötü, mille hulka kuuluvad ka vanglast vabanenud isikud.

Tööturutoetus korvab osa töötaja palgakuludest esimesel tööaastal, töötü töölerakendamisel makstava palgatoetuse suurus on 50 protsenti töötaja või teenistuja palgast, kuid mitte rohkem kui Vabariigi Valitsuse kehtestatud palga alammäär. Tööturuteenuste ja –toetuste seadus. (RTI, 18.10.2005,54,430)

Siin võib tekkida küsimus, et isegi siis kui taolist töötajat on soodne tööle võtta, kas seda reaalselt teha ka riskitakse. Samas võib arutleda teemal sobiva erialaga töötaja-soodsalt saadav töötaja. Ilmselt nõuab taolise töötaja palkamine juhilt piisavalt ühiskondlikku tunnetust, riskimeelsust, kaasaegsust ja innovaativsusust Selliste juhuste leidmiseks on suur osa nõustajal, kes sobivad poole suudab ja tahab kokku viia.

3. UURIMISPROBLEEMI ASETUS JA METOODIKA

Käesoleva uurimustöö aluseks on välja selgitada vanglast vabanenute tööhõive probleemid, analüüsida ning tuua välja kitsaskohad koostöös vabanenu, tööandjate ja Tööhõiveametiga.

Uurimisprobleemi lähtealuseks on idee, et kuritegeliku mõtlemisega inimesel on hoiak ja arusaam, et elus on võimalik toime tulla ka ilma legaalse töökohata. Juhutöödest elamine on teatud inimestel saanud elustiiliks. Tegelikuses ei soovi vanglast vabanenu legaalset tööd põhjendusega, et ta ei taha maksta hagnosisid, kuna ta on oma teo eest juba karistuse kandnud seega oma teo heastanud riigi ees. Toimetulekuks soovitakse saada vaid rahalisi sotsiaaltoetuseid. Endine kinnipeetav ei ole huvitatud tööturu meetmetest, kuna nendes osalemine nõuab vaimseid eelduseid ja pingutusi ning distsipliini.

Eesmärgi saavutamiseks ja hüpoteesi kontrollimiseks püüan leida vastuseid järgmistele uurimisküsimustele:

Milline klient on endine kinnipeetav?

Millised on tema vajadused sotsiaalteenustele?

Kas ta omab motivatsiooni ja eelduseid töötamiseks?

Milliseid teenuseid pakub Tööhõiveamet taolise kliendi edukaks tööle saamiseks?

Millised on ettevõtete seisukohad võimaldamaks tööd endisele vangile?

3.1 Uurimuse teostamine

Oma uurimuse teostamiseks kasutan kvantitatiivset ja kvalitatiivset meetodit.

Kvantitatiivne meetod võimaldab uuritavaid muutujaid arvuliselt mõõta ja statistiliselt analüüsida.

Tulemi saavutamiseks võrdlesin ja analüüsisin omavahel ankeetküsitlusi, intervjuusid ja dokumendi vaatlusest saadud informatsiooni.

Kvalitatiivse meetodina kasutasin intervjuusid. Intervjuud viidi läbi nii tööandjate kui ametnikega.

Uuritav **valim** koosnes 30 Ida-Virumaa osakonna Jõhvi bürosse pöördunud endist kinnipeetavast, kes olid end töötuna registreerinud ja teatanud oma varasena tegevuse kinnipidamisasutuses viibimise. Täiendavaid andmed, mis puudutavad vanglast vabanenuid kogusin tööturuameti registri andmete põhjal.

Uurimuse läbiviimiseks on kasutatud võimalusi:

- erialase ja muu võimaliku kirjanduse otsimine ja analüüsimine;
- intervjuud, millede teostamiseks on kasutatud abistavat küsimustikku;
- küsimustikud.

Uurimistöö ainestiku moodustavad 30 vabanenud kinnipeetava vastused.

Küsimustikke oli kaks: esimene koosnes 12 küsimusest ja teine 10 küsimusest. Küsimustikke täideti ametniku juuresolekul ja abiga igapäevase praktilise töö käigus, 2006. aasta juulist detsembrini, mis olid eelnevalt paljundatud ja vajadusel tõlgiti vene keelde. Küsitluslehel oli struktureeritud küsimustik, mille koostamisel toetusin uurimisküsimustele.

Eesmärgi saavutamiseks ja hüpoteesi kontrollimiseks koostas ankeetküsimustiku (vt lisa nr 1), milles kasutasin järgmisi alajaotusi:

- isikuandmed (vanus, haridus);
- sotsiaalteenuste vajadus (rehabilitatsiooni programmid, tugiisiku teenus, psühholoogiline nõustamine, rahaline toetus).

Teine ankeet sisaldas 10 küsimust (vt lisa nr 2), milles kasutasin järgmisi alajaotusi:

- isikuandmed (sugu, vanus, haridus enne kinnipidamist);
- valmidus kohe tööle asuma (takistavad tegurid);
- kursustel osalemise valmidus (takistavad tegurid);
- tööhõiveameti pakutavate kursuste sobivus;
- tööhõiveameti kursusel osalemine ja tulemus.

Intervjuud on tehtud Ida-Virumaa seitsme tööandjaga, mille juhusliku valimi moodustasid ettevõtted, kes on kasutanud Tööhõiveameti teenust. Intervjueerimisel on kasutatud eelnevalt välja töötatud abistavat küsimustikku ja teostatud on need 2006. aasta augustist novembrini.

Intervjueeritud on kahte Tööhõiveameti töötajat. Valik langes klienditeenindajale, kuna antud ametnik puutub esimesena kokku kliendiga. Teine intervjueeritav oli karjäärinõustaja, kuna ta suhtleb selliste kliendiga kõige enam. Intervjueeritavate seisukohad on üldistatud ja suuresti erinevad arvamused on toodud välja eraldi vastustena.

Intervjuude teostamiseks on kasutatud diktofoni saavutamaks vaba vestlust ja arutelu. Samas osutus intervjuude töötlemine keeruliseks. Peamiseks eesmärgiks oli teada saada ettevõtete seisukohad võimaldamaks tööd endisele kinnipeetavale. Mida teeb Tööhõiveamet sellise kliendi tööle saamiseks, milline klient on vanglast vabanenu ning millised on tema võimalused.

4. UURIMISTULEMUSTE ANALÜÜS

Uurimistöö hüpoteesi kinnituse ja uurimusküsimustele vastuste leidmiseks teostan töö empiirilises osas ankeetküsitluste ja Tööturuameti andmebaasist saadud andmete põhjal analüüsi.

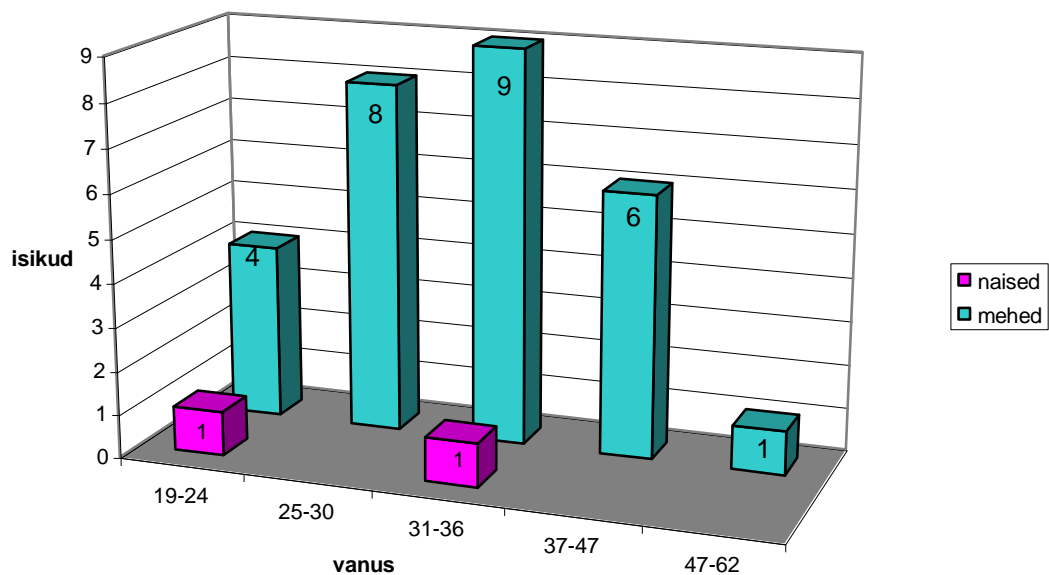
4.1. Vanglast vabanenud kliendi sotsiaalteenuseid käsitleva küsimustiku analüüs.

Kinnipidamisasutusest vabanenute olukorra analüüsil toon esimeses küsimustikus (vt lisa nr 1) välja uuritavate vanuselise jaotuse, rahvuse, haridustaseme, perekonnaseisu, andmed elukoha olemasolu ja kinnipidamiskohas viibimise aja ning kordade arvu kohta.

Antud ankeetküsitlus omab vaid ülevaatliku tähendust, selgitamaks milline klient on endine kinnipeetavat.

4.1.1 Uuritava üldandmed

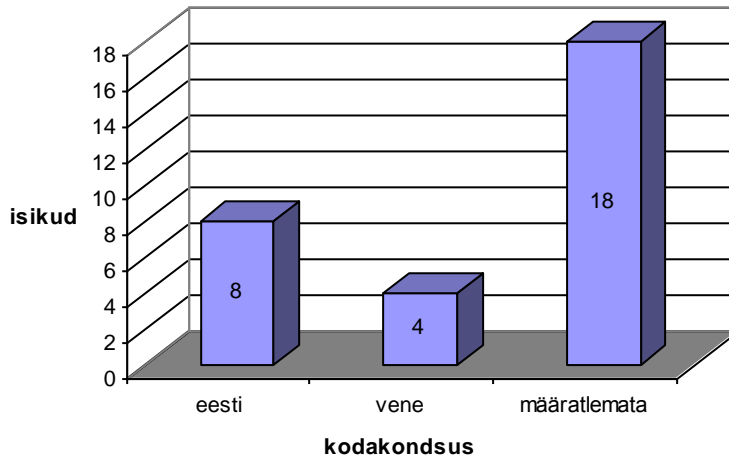
30-st uuritavast mehi oli 28 ehk 93,3% ning naisi 2 ehk 6,7%. Nagu näeme joonisel nr.1 oli kõige rohkem vabanenud mehi vanusevahes 25-36 aastat üks vabanenu oli 62 aastane ja naised 24-36 aastat.

Joonis 1 Vabanenute vanuseline jaotus

Rahvuse määratlus osutus liiga keerukaks, enamus kliente pidas oma põhiliseks suhtlemiskeeleks vene keelt kuid oma rahvust ei osanud nad määratleda. Kasutatud on kodakondsuse omamise järgi tehtud liigitust:

- Eesti kodakondsusega 8 ehk 26,7%
- kodakondsus määratlemata 18 ehk 60%
- Venemaa kodakondsusega 4 ehk 13,3%

Joonis 2 Vabanenute kodakondsus

Abielulistes suhetes olid vähem kui pooled. Enamus olid lahutatud seda just vanglas viibimise ajal, üksikud olid vallalised.

Töö saamiseks on väga oluline hariduslik määratlus. Vabanenute ankeetides on näha küll suhteliselt hea haridustase, enim on esindatud keskharidus ja suhteliselt kõrgelt kutsehariduse omamine. Meestest omas 3 algharidust 8 põhiharidust ja 17 kesk või keskeriharidust. Naiste haridustase jaotus vastavalt: 1 naine omas põhiharidust ja 1 kesk- või keskeriharidust.

Kuna ankeet täideti kinnipeetavate ütluste alusel, siis osa vastanutest võis oma haridustaset ka paremas valguses näidata.

Elukoha omamise osas jagunesid uuritavad nelja kategooriasse: 4 endist kinnipeetavat elasid Sotsiaalse Rehabilitatsiooni Keskuses (SRK) Kohtla-Järve linna Ahtme linnaosas ja 4 omasid isikliku elamispinda. 16 elasid vanematele juures neile kuuluvas elamispinnal, 6 elasid ühiselamus.

Vanuse alusel asusid enam oma majja või oma korterisse elama just vanemad ning lühema karistusajaga tähtajaliselt vanglast vabanejad. Vanemate või sugulaste juurde asuvad elama, nooremad või pikaajalise vanglakaristusega enam kui 3 korda süüdimõistetud vanglast vabanejad. Seda saab seletada asjaoluga, et nooremad kinnipeetavad ei ole jõudnud luua veel oma perekonda ega muretseda endale kindlat eluaset.

Enamus vastanutest oli viibinud kinnipidamiskohas kaks ja enam korda, üldistavalt kokku seitse aastat.

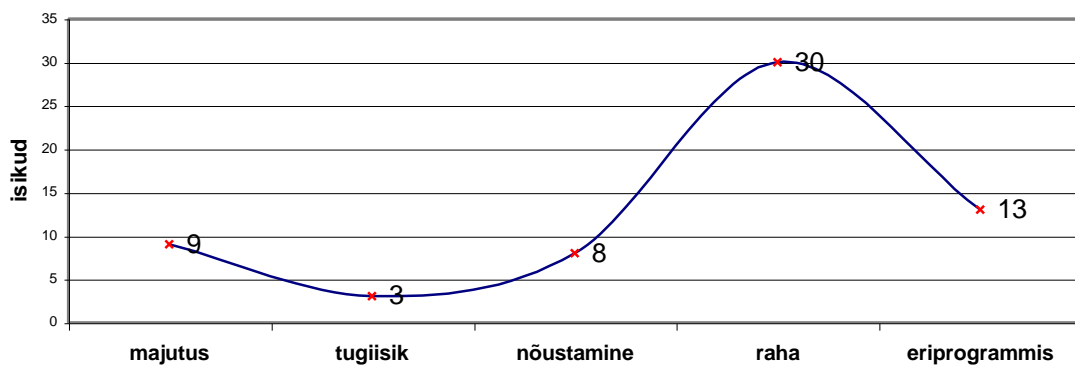
4.1.2 Sotsiaalteenused

Sotsiaalteenuseid käsitlevas alalõigus analüüsin kinnipidamisasutusest vabanenud isikute sotsiaalteenuste vajadust:

- Kas sa vajad sotsiaalteenuseid?
- Kas sa tead milliseid sotsiaalteenuseid on sul võimalik saada?
- Kelle käest said informatsiooni võimalike sinule suunatud sotsiaalteenuste kohta?
- Kas sa oled kasutanud sulle pakutud sotsiaalteenuseid?
- Kas oled rahul pakutavate teenustega?
- Kas vajad veel mingit teenust?
- Kas sul on tugiisik?
- Kas sa vajad tugiisikut?

Endistele kinnipeetavatele suunatud sotsiaalteenustest olid huvitatud pea kõik vastanud Täiendavaid teenuseid ei osatud nimetada. Seitse kinnipidamiskohast vabanenut ei vajanud sotsiaalteenuseid, nad olid väga teadlikud oma õigustest ja loodavad ise hakkama saada. Kõige enam soovitakse rahalist abi ja selle saamise võimalusi kasutatakse kõige enam. Informatsiooni pakutavatest teenustest saadakse eelkõige vangla sotsiaaltöötajalt või oma perekonnalt.

Ülevaatlilik graafik vabanenute teadmistest, milliseid sotsiaalteenuseid tal on võimalik kasutada (küsitluslehel oli toodud abistav loetelu pakutavatest teenustest).

Joonis 3 Enim soovitud sotsiaalteenused.

Tugisiku võimalikkusest teatakse väga vähe, samas tugisiku abisse eriti ei usuta, ametnike suhtes ollakse umbusklikud.

Enamus kinnipidamiskohast vabanenud isikut ei soovi tugisikut, nad peavad oma tugisikuks pere liikmeid - abikaasa, sugulased, sõbrad või tuttavaid.

4.1.3 Sõltuvusprobleemid

Sellele küsimusele vastas neli isikut, kuna vastamine oli vabatahtlik.

Kõik, kes sellele küsimusele vastasid kuulusid aktiivsemasse gruppi. Sõltlasteks nad ennast ei pidanud, kuigi paaril oli märke narkootiliste ainete proovimisest. Enamus neist tarvitab alkoholi ja suitsetab, kuid suudab end kontrollida.

Järeldusena võib siiski mainida, et valdav enamus küsitletutest, kellega suhtlesin, olid tarbinud alkoholi ja mõningatel juhtudel oli ka märke narkootikumide tarvitamisest.

4.2 Vanglast vabanenud kliendi töö ja kursustel osalemise valmiduse analüüs.

4.2.1 Omandatud eriala

Küsitletuid oli kokku 30 mehi 28 ja naisi 2.

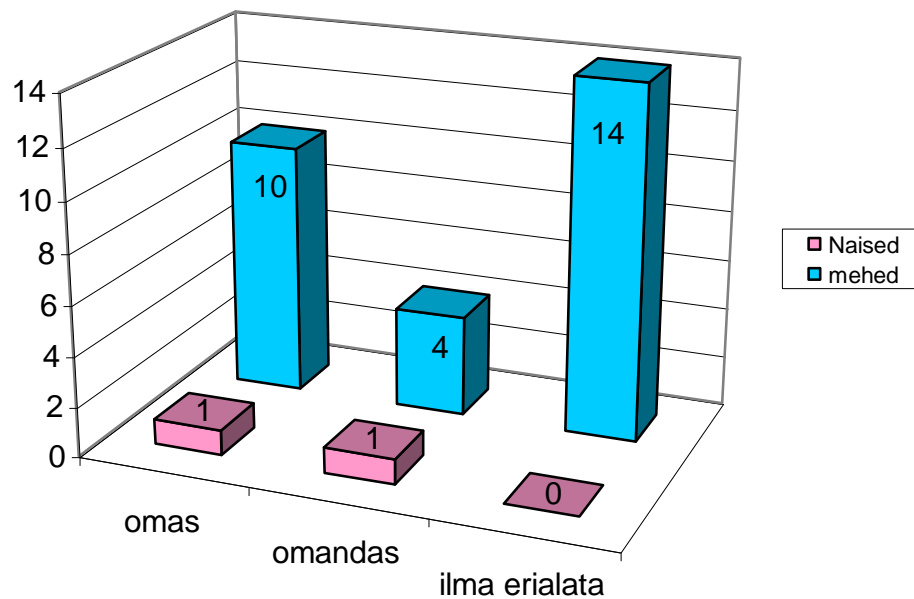
Analüüsis selgus, et 30-st kliendist omas eriala enne kinnipidamiskohta sattumist 11 ehk 36,3%. Vanglas omandas eriala 5 ehk 16,6% klientidest ja ilma erialata oli 14 ehk 46,6%

Mehed

omas eriala enne kinnipidamiskohta	10
omandas eriala kinnipidamiskohas	4
ilma erialata	14

Naised

omas eriala enne kinnipidamiskohta	1
omandas eriala kinnipidamiskohas	1
ilma erialata	0

Joonis 4 Omandatud eriala

Kinnipidamiskohas omandasid eriala 30ndates eluaastates mehed, kes lootsid vabanes tööd leida kinnipidamiskohas õpitud erialal. 18-29 aastased ei ole huvitatud eriala omandamisest. Puudub motivatsioon kuna arvatakse, et neid nagunii tööle ei võeta.

Varem omandatud erialad ei vasta kaasaja nõuetele või on kaotanud oma kvalifikatsiooni. Eriala omandamisest ja tööst vanglas ei ole huvitatud just lühema karistusajaga kinnipeetavad.

Vastustest selgub, et kinnipidamiskohas üldiselt uut eriala ei omandata. Töehõivet pakutakse vanglas ligilähedaselt selle erialaga mis oli eelnevalt vabaduses omandatud. Isegi kui omandatakse uued oskused ei leia need sellisel kajastamist, mis tagaksid töö vabaduses. Kuigi konkurentsivõimelise eriala omamine võiks olla eduka resotsialiseerimise üheks oluliseks komponendiks.

4.2.2 Valmidus kohe tööle asumiseks

Mehed

Nõus kohe tööle asuma	6
Ei soovi tööd	18
Takistavad asjaolud	7

Naised

Nõus kohe tööle asuma	2
Ei soovi tööd	0
Takistavad asjaolud	1

Kliendid, kes on kohe nõus tööle asuma on suures osas ise aktiivsed resotsialiseerijad, mõistavad oma olukorda ja ollakse algselt nõus vähemaga. Suudavad adekvaatselt hinnata oma olukorda, omatakse kindlasti ka toetusgruppi.. Üldjuhul on selline klient kõrgema haridustasemega ja suhteliselt heade oskustega.

Väga suur osa endistest kinnipeetutest ei soovigi tööd leida või on väga passiivsed ja valivad. Tihti hinnatakse oma võimeid üle ja esitatakse põhjendamatult kõrgeid palga nõudmisi. Madala enesehinnanguga isikute hulka kuuluvad ka parasiitliku eluviisi harrastavaid kliente. Loodetakse vaid erinevate sotsiaaltoetuste peale. Üheks põhjusteks on toodud kartus negatiivse suhtumise ees.

Kokkuvõtvalt võib takistavateks asjaoludeks pidada madalat haridustaset, töökogemuse puudumist, kartus tööandjate ees ja oskamatus konkureerida tööturul.

4.2.3 Kursustel osalemise valmidus

Küsitletud on kursustel osalemiseks üldjuhul valmis. Nendest soovib kursustel osaleda 8, ei soovi osaleda kursustel 12 ja takistavaid asjaolusid omas 10.

Probleemiks on kujunenud olukord, kus klient sooviks osaleda kursustel, kuid takistavaks asjaoluks on madal haridus. Näiteks võib tuua, et kümnel kliendil ei piisanud teadmisi ja oskusi ühelgi kursusel osalemiseks. Haridus on omandatud ammu ja teadmised on kinnipidamise aja jooksul muutunud lünklikuks. Nende koolitus oleks väga pikaajaline ja kulukas. Küll aga ollakse valmis end täiendama kunagi omandatud eriala osas või võimalusel omandama mingit uut elukutset, mis tagaks reaalse töö.

Suur osa ei usu peale kursuste lõpetamist tööle saamist ja ei soovi üleliigseid kohustusi, mis kaasnevad kursustel käimisega. Neid iseloomustab passiivsus ja suutmatuse ise eluga toime tulla. Loodetakse rohkem kõrvalisele abile, kui ise aktiivselt osalema resotsialiseerimis-protsessis.

Kokkuvõtteks võib välja tuua järgmist:

- klient peab ise olema aktiivne ja koostööaldis;
- resotsialiseerimis-protsessi oleks vaja haarata nii nõustajad, koolitajad kui ka tööandjad, et iga koolitus lõppeks reaalse töö saamisega;
- nõustajad vajaksid koolitust tegelemaks antud sihtgrupiga
- kogu resotsialiseerimis- aja käigus oleks vajalik toetav võrgustik

4.2.4 Kursuste sobivus

THA poolt pakutav koolitus on piiratud. Koolitajaid on antud piirkonnas vähe ja erialade valik piiratud. Põhiliselt pakutakse arvuti, müüja, fluorist, maaler-ehitustööline ja mingil määral klienditeenindaja kutset.

Enim on soovitud erialadest on juuksur, maniköörija või kunstkäsitöö (iseseisvatöö tegemisega ja loominguline vabadus), autojuht, elektrik, keevitaja, kokk.

Väga vähesell määral on võimalik õppida ka individuaalõppe alusel.

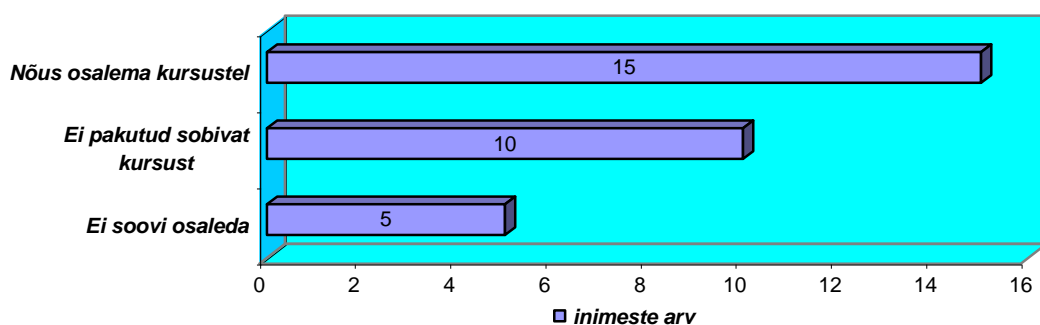
Üldiselt võib järeldada, et kliendi soovitud koolitus ja pakutav ei ühti.

4.2.5 Kursustel osalemine

Küsitletute vastustest selgus, et kursustel osalema oli nõus 15 isikut, 10 leidsid, et neile ei pakuta sobivaid kursusi.

Osalemine tööturukoolitusel on endistele kinnipeetutel raske, sest kohanemine kõige uuega paneb nad proovile. Kursustel õpitakse seda, mida koolitaja pakub, aga mitte seda, mida nad ise sooviksid. Kuna valik siiski sisuliselt puudub ollakse nõus osalema ka koolitustel, mis ei ole just kõige meelepärased. Siin oleks abi ülevaatest mida keegi oskab ja on võimeline omandama.

Need 5, kes ei soovi osaleda kursustel, ongi see passiivne grupp, kes tahavad vaid rahalisi toetusi ja harrastab parasitliku eluviisi.

Joonis.5. THA poolt pakutavatel kursustel osalemine

Reaalne töö saamine peale kursuste lõppemist on oluline edukuse hindamisel.

Sai tööd	3
Ei saanud tööd	5
Keeldus pakutavast tööst	1

Töö leidmine ja saamine sõltub suuresti kliendi aktiivsusest. Sellele probleemile on suuremat tähelepanu hakatud pöörama alles suhteliselt hiljuti ja õppijateks on siin nii klienditeenindajad, nõustajad ja koolitajad. Puuduvad kogemused ja kindlad eesmärgile viivad oskused. Samuti ka muutunud karistussüsteem, ühiskonna ja võimalike tööandjate suhtumine taolistesse klientidesse.

4.2.6 Arvamused Tööhõiveameti töö kohta

Selleks, et tagada klientide maksimaalselt hea teenindus ja koostöö on oluline teada nende rahulolu teenuse kohta.

Rahul oli	22
Ei olnud rahul	8

Üldiselt ollakse teeninduse ja koostööga rahul, kuna arvestatakse nende soove näiteks erialade valiku ja koolituse suhtes. Meeldib mõistev ja hea suhtumine.. Meeldiva suhtumise korral julgub klient rohkem küsida ja anda tagasisidet nõustajale.

Klientide rahulolematuse põhjendus on, et esitatakse liiga suuri nõudmisi Tööturuameti poolt (määratud päevadel vastuvõtule ilmumine, korrektne kursustel osalemine), millega ei olda harjutud.

Liiga kitsas ja määratletud erialade valik, mis ei ole kliendile meelepärane. Ei ole peale kursuse lõpetamist tagatud reaalne töö saamine.

Huvitava faktina tõid kliendid välja, et isegi kui töö on saadud, siis vajaksid nad alguses abi ja tuge töö käimisel.

4.3. Arutelu ja järeldused

4.3.1 Kokkuvõttev analüüs intervjuudest tööandjatega (vaba ümberjutustus):

- Üldine arvamus töö võimaldamisest endisele kinnipeetavale:

Tööd võimaldama endisele kinnipeetavale olid põhimõtteliselt nõus kõik, tööandjad kui asutuse või ettevõtte spetsiifika seda võimaldab. Intervjuuerimise tulemused on üldistavad. Seitsmest asutusest viis tegelevad tootmise või töötlemisega. Kaks on teenindustevõtted. Tootmis-/ töötlemisettevõtted on antud klientuurile kindlalt sobivaimad. Materiaalsete väärtustega puututakse vähem kokku, töö on kindlapiirilisem ja paremini kontrollitav. Taoline töö ei pruugi nõuda kõrgeid erialaseid oskuseid ning ei sea nõudeid eale ja riigikeele oskusele. On kergesti omandatav tööprotsessi käigus või on võimalik saada sellekohast koolitust Tööhõiveameti kaudu.

Teenindustevõtted töö võimaldamist sellisele rühmale inimestele ei võimaldanud.

Eelkõige soovitakse tööle võtta positiivse ellusuhtumise ja kindlate oskustega isikuid. Ühel korral mainis tööandja, et kui on vaja siis eelistab heade oskustega endist kinnipeetavat, kui oskusteta tavakodanikku. Täiendavaid ressursse antud klientuuri ümberkasvatamisse ja juhendamisse panna ei taheta.

- Koostöö Tööhõiveametiga:

Kõik ettevõtted on teinud vastavalt vajadusele koostööd Tööhõiveametiga, kuid enamusel puudusid teadmised, et vanglast vabanenu (seaduses nimetatud kui vähese konkurentsiga inimesed) saab tööle võtta tööturutoetusega, mis korvab osa töötaja palgakuludest esimesel tööaastal, töötü töölerakendamisel makstava palgatoetuse suurus on 50 protsenti töötaja või teenistuja palgast, kuid mitte rohkem kui Vabariigi Valitsuse kehtestatud palga alammäär. Samas jäi kõlama arvamus kõikidelt tööandjatelt, et taoline soodustus ei garanteeri edaspidist tööd peale soodustuste lõppemist. Võimaluste andmine toimub siiski individuaalselt isiku käitumisest, oskustest, motiveeritusest ja tahtest.

Üheks tingimuseks nimetati head soovitajat või vahendajat. Sellise inimese olemasolul ja soovitamisel on tööandjal kergem otsustada, tundes soovitajat. Tööhõiveametit sellises vormis oma partnerina praegu ei nähta, kuna Tööhõiveameti ametnikud ei tunne isegi oma klienti. Paaril ettevõtte juhil oli kogemus kriminaalhoolduse alla oleva töötajaga ja

kiidab seda süsteemi väga. Probleemide tekkimisel on olemas konkreetsed inimesed kellega suhelda. Nii tunneb ennast kindlamana ettevõtja kui ka riskirühma töötaja.

- Tööandja seisukohad võimaluste andmisel:

Ettevõtete juhid on huvitatud turvalisema keskkonna loomisest ja kuritegevuse vähendamisest oma regioonis. Täielikult tajutakse nende kui tööandjate ja tavakodaniku võimalustest muuta ümbritsevat. Nähakse mingil määral ennast osana sotsiaalsest võrgustikust, kuid samas soovitakse sellest kasu ettevõttele. Rõhuti sellele, et madala konkurentsivõimega inimeste tööle võtmine ei peaks muutuma populistlikuks kampaaniaks ja ühiskond peab arvestama, et kõikide endiste vangide edukas integratsioon tavaellu ei ole võimalik. Samas ei välistatud võimalust, et kui selline tegevus siiski peaks tooma mingil moel kasu ettevõttele, siis on sellele kontingendile töö võimaldamine arvestatav. Suhteliselt jahedat huvi näidati madala konkurentsivõimega inimestele tööle võtmise korral makstava tööturutoetuse osas. Pigem nähakse selles ajutist soodsat tööjõudu mingi perioodi vältel, samas mainiti liiga suuri riske (vargus, infoliikumine, väljapressimine).

Kindlasti peab arvestama sellega, et enamuse sellest piirkonnast vangi sattumise põhjusteks on olnud töötus, mis omakorda vallandab ahelreaktsioonina kuritegeliku käitumise.

Ettevõtete poolt enim vaja minevateks erialadeks olid: abitööline ehitusel, betoonivalaja, puidutöötaja (saeraami tööline jmt), raietööline, keevitaja, santehnik- lukksepp.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et ettevõtete juhid on huvitatud turvalisemast ühiskonnast ja tajuvad oma olulisust selle tagamisel. Madala konkurentsivõimega inimesi (kelle hulka kuuluvad vanglast vabanenud) ollakse valmis tööle võtma. Mõningad tööandjad olid nõus ootama kuni endine kinnipeetav omandab Tööhõive kaudu nõutava eriala ja seejärel rakendatakse ta tööle.

4.3.2 Tööhõiveameti esindajatega tehtud intervjuude analüüs

- Millised võimalused on endisel kinnipeetaval leida tööd:

Võimalusi on erinevaid ja süsteem on suhteliselt paindlik. Loomulikult on kogu süsteem üles ehitatud inimese tahtele, selle puudumisel ei ole võimalik inimest sundida. Sellel puudub sundimisel seaduslik alus. Endisele vangile on tööd leida raske ja lihtne korraka.

Lihne selles mõttes, et tööandjad kasutavad neid kui odavat tööjõudu. Antud klientuur tajubki selle kohe ka ära ning käitub vastavalt. Üldiselt kasutatakse neid sellistel tööaladel, mis ei vaja erialaseid teadmisi või kohtadel, mis muidu pidevalt täitmata on, kasutatakse ära riigi poolt võimaldatavat subsiidiumi, mis makstakse tööandjale. Samas tagab see töötajale kõik sotsiaalsed garantiid, mis iseenesest on väga vajalik. Tööandjal on selle poole aasta jooksul, mil ta soodustust saab võimalik saada ülevaate kliendi – töötaja töövõimest ja oskustest. Ja teha sellekohased järeldused. On suhteliselt vähe neid endiseid kinnipeetuid, kes on jäänud ühte ettevõttesse tööle, kellega ollakse rahul ja kes ise on paranenud.

Kõikidel endistel kinnipeetutel on võimalik osaleda tööhõiveameti poolt pakutavatel kursustel, juhul muidugi kui antud eriala talle sobib.

- Iseloomustage endist kinnipeetavat üldiselt kui klienti:

Kui üldistada siis klient on 25-35 aastane. Haridustase - üldiselt väga nõrk, domineerib põhiharidus. Sageli esineb juhuseid, kus klient on käinud kutsekoolis, kuid kool on jäänud lõpetamata.

Vangistuses on viibitud keskmiselt kahel korral. Enamuses varguste eest. Päriletakse purunenud peredest. Perekonda ei ole hetkel või on see sotsiaalselt nõrk Siin on suureks sotsiaalseks probleemiks juba keskkond, milles klient on pidevalt olnud. Valdav enamus on pärit vene keelsest keskkonnast.

Mõni aasta tagasi olid veel aktuaalseks probleemiks puuduvad isikut tõendavad dokumendid, tänaseks on see probleem kõrvaldatud. Head tööd teeb vangla sotsiaal-osakond ja kriminaalhooldus, kuigi nendega on suhteliselt vähe kokkupuudeid.

Läbivateks iseloomustavateks joonteks võib nimetada nõrka enesekontrolli, impulsiivsust, pealiskaudsust, pikaajaliste eesmärkide puudumist. Vastutustunde puudumist, reaalse olukorra mitte tajumist, nõrku sotsiaalseid oskusi, madala või põhjendamatumalt kõrge enesehinnanguga. Tihti ollakse nõrga tervisega, võimalik on sõltuvused. Narkomaanid võivad isegi Tööhõiveametisse pöörduda, kuid üldjuhul mingi aja möödudes kaovad nad ära. Kursustel ja kohanemiskoolitusel nad ei osale. Tööhõiveametisse tulevad vaid viimasel võimalusel, kuid erilisest koostööst huvitatud ei ole. Nad on suhteliselt lootusetud kliendid, mitte mingit arengut ei toimu.

Ühiskonnas on toimunud väga kiire areng ja nad ei suuda selles ilma abita kohaneda. Tööhõiveametisse tulevad vabatahtlikult ikkagi vähesed. Üldiselt tullakse tööd ja abi otsima alles siis, kui tajutakse, et seda peab tegema või muud enam üle ei jää.

Suur osa endistest vangidest, käib Tööhõiveametis korralikult tööd otsimas ja näitab üles väga suurt indu. Kasutab kõiki võimalusi, mida pakutakse. Käib kohanemiskoolitusel, kuid mitte kunagi ei lähe ühelegi kursusele ega saa tööd. Kutsenõustaja teab juba, et nii käitatakse teadlikult. Tegemist on kavala kliendiga, kes püüab teha kõik, mis vaja aga samas võimalikult vähe. Siia kuuluvad enamasti need kliendid, kellel on mingisugune rahaline tagasimakse kohustus.

- Kuidas näete olukorra lahendamist:

Antud intervjuus öeldi välja tõsiasi, et üks võimalikest põhjustest, miks endine kinnipeetav ei soovi leida tööd seaduslikel alustel on võlad. Võlad, mis on kas kohustuslikke maksudena riigi ees, erinevad väljamõistmised või kohtukulude eest tasumine. See, kui inimene ei ole endale selgeks teinud, et need tingimused tuleb täita ei ole ka toimunud paranemist. Enamus endistest kinnipeetavatest tunneb, et ta on võla tasunud ,kuna ta on karistuse kandnud antud teo eest ja kahte karistust ei tohi määrata.

Asutuste juhid kardavad täiendavat vastutust ja turvalisuse kadumist. Endine kinnipeetu omab mingil määral siiski informatsiooni asutusest ja võib seda ära kasutada edasises kriminaalses tegevuses. Võimalik, et informatsiooni pressitakse välja sõpruskonna poolt. Sellise isiku tööle võtmine vajab asutuselt valvsust. Praeguses olukorras ei saa mitte ükski ametkond tagada taolise töötaja täiendavat järelvalvet.

Puudulikud oskused ja väärustunud harjumused on suuresti takistavaks asjaoluks. Enamustel pikaajalistel kinnipeetavatel on töö oskused mandunud või puuduvad üldse.

- Tööhõiveametitöötaja seisukoht endise kinnipeetava edukaks resotsialiseerimiseks:

Eelkõige peab taoline inimene olema oodatud tagasi perekonda ja ühiskonda. Oodatud tähendab elukoha omamist, töökohta ja korraliku toetavat võrgustiku. Kahjuks peab tõdeda, et suurepärane töö, mida tehakse vanglas kogu vangistuse vältel ja eriti enne vabanemist, lõpeb lihtsalt vabanedes. Vabanemisjärgne kontroll puudub ,erandiks on vaid need kinnipeetavad kes vabanevad ennetähtaegselt.

Tööhõiveameti kahe töötaja intervjuudest jäi kõlama et isegi siis kui taolist töötajat on soodne tööle võtta, kas seda reaalselt riskitakse teha. Tööandjatel on piisavalt keeruline praeguses majanduslikus olukorras toime tulla, seega eelistatakse pigem ilma “riskita” töötajaid, kuna igasugune kontroll selle riskirühma klientide üle puudub.

KOKKUVÕTE

Töö eesmärgiks oli välja selgitada vabanenud vangide tööhõive probleemid Jõhvi vallas, analüüsida ning tuua välja kitsaskohad koostöös vabanenu, tööandjate ja Tööhõiveametiga. Juba ajaloolises käsitluses selgus, et töötamine vanglas on üks komponent edukaks resotsialiseerimiseks.

Vangistuse jooksul toimub maksimaalne tööga hõivamine, võimalusel õpetatakse uusi erialasi. Erialad on täiesti konkurentsi võimelised tava ühiskonnas ja vajalikud. Nende järele on ka nõudlus.

Tööhõiveamet korraldab igale madala konkurentsivõimega kliendile, kelle hulka kuulub ka vanglast vabanenu, kohanemiskoolitust. Kohanemiskoolitus annab erinevaid nõuandeid edukaks konkureerimiseks tööturul. Kõikidel klientidel on võimalik kasutada kutsenõustaja teenust kellega koostöös on võimalik välja selgitada sobiv eriala, võimalik ümber- või täiendõppe, tööpakkumine ja abistav kontakti loomine eeldatava tööandjaga. Tööhõiveamet on välja töötanud arvamused ja ettepanekud, mis aitaksid koostööd paremustada. Seisukohad on eraldi välja toodud (vt lisas nr 3).

Vabanenud jagunevad üldistavalt kolmeks erinevaks grupiks:

- Esimene grupp soovib igati saada täisväärtuslikuks ühiskonna liikmeks ja teeb selleks oma poolt maksimaalse. Üldjuhul on neil tööturul võimalus olla edukas. Selle grupi klient töötas nii enne vanglat, kui ka vanglas. Omab toetavat võrgustikku.
- Teise osa moodustab grupp, kes soovib võimalikult mugavalt elada võimalikult väheste omapoolsete pingutusteta. Leiab erinevaid põhjusi kursustel ja koolitustel mitte osalemiseks. Tööhõiveametis käib vaid selleks, et peab või tuleb viimasel võimalusel olukorda lahendada.
- Kolmanda ja suhteliselt lootusetu kontingendi moodustavad sõltlased, alkohoolikud ja narkomaanid. Neil puudub ka korralik ülevaade oma võimalustest ja mingit koostööd ei ilmuta. Esmalt vajaksid sõltuvusravi (kui sellest on mingit kasu) ja alles peale seda toimuks rehabilitatsioon.

Taoline klient on madala konkurentsivõimega, kuid uurimusest selgus, et takistavaks asjaoluks ei ole ainult eriala puudumine vaid ka ühiskondlik suhtumine. Tegelema peaks kõige kolme grupiga. Kuna esimene grupp on ise valdavalt aktiivne, siis neile tuleks olla vaid toetav teenus. Tegelemine teise grupiga peab muutuma järjekindlamaks ja konkreetsemaks, sest võimalusi ja arenguruumi on. Uuringu teostamine selle kliendigrupi

vajaduste osas annaks hea ülevaate ja pidepunkte protsessi paremaks muutmiseks. Kolmas grupp on ilmselt inimesed, kellega töötamine ei anna tulemusi.

Tööandjad kes on nõus endist kinnipeetavale tööd võimaldama jagunesid kolmeks:

1. Tööandja, kes ei ole huvitatud sellisest töötajast – ei soovita täiendavaid kohustusi ja vastutus.
2. Tööandja kes on huvitatud endisest kinnipeetust, kui odavast tööjõust – kasutatakse maksimaalselt riigipoolseid tööturutoetuseid (peale toetuste lõpu ei pea garanteerima tööd).
3. Missiooniga tööandja – mõistab ühiskondliku kohust turvalisuse tagamisel.

Tööturuameti poolt pakutav tööturutoetus ei ole piisav motivatsioon tööandjatele võtmaks tööle endist kinnipeetavat. Asutus, mis võtab tööle riskirühma kuuluva inimese vajab ka ühiskonna moraalset toetust.

Eraldi võib välja tuua, et vanglas toimiv hea sotsiaaltöö kliendiga ei ole pärast vabanemist tegusat organisatsiooni, kes seda tööd jätkaks. Kohustused ja võimalused abistamiseks on killustatud erinevate tasandite vahel ja see ei taga tulemuslikku eesmärki.

Kõige olulisem on korralik koostöö erinevate ametkondade vahel ja kindlate eesmärkide olemasolu, et saavutada parim võimalik tulemus nii vanglast vabanenule kui ühiskonna jaoks. Pakutavad teenused on kõigile klientidele kättesaadavad, kuid suur roll on kliendi omapoolisel initsiatiivil, kas ta omab motivatsiooni neid kasutada.

Autori ettepanekud:

- Vahetu töö kliendiga, mis tagaks parema toimetuleku.
- Ennetusmeetmete rakendamine, mis on seotud hariduse ja tööoskuste omandamisega.
- Ametnike töö tõhustamiseks tuleb muuta ja parandada omavahelist koostööd tihedamaks ja regulaarsemaks.
- Info jagamine vanglast kohalikele omavalitsustele ja tööturuameti piirkondlikele osakondadele.

Kuritegusid toime pannud isikute resotsialiseerimiseks on vajalik ühiskonna võimalikult lai kaasamine preventsiionilisse tegevusse.

SUMMARY

THE SUBJECT OF THIS REPORT IS PRISONER RELEASED ON TIME AND THEIR WORKING PROBLEM IN THE LOCAL GOVERNMENT OF JÖHVI.

I MADE A REVIEW SUMMARY ABOUT THE PRISON WORK AS A REHABILITATION CENTRE AND AS AN EMPLOYER. I MADE A REVIEW ABOUT THE POSSIBLE REHABILITATION AFTER EMANCIPATION. NETWORK ACTIONS AND PROCESSES OF RESOCIALISATION AFTER EMANCIPATION ARE DESCRIBED. TO CARRY OUT MY RESEARCH I HAVE USED THE FOLLOWING WAYS:

- SEARCHING FOR THE SPECIALISED AND OTHER POSSIBLE LITERATURE AND ANALYSING IT;
- TWO QUESTIONNAIRES;
- SHORTENED INTERVIEWS WITH THE WORKERS OF EMPLOYMENT AGENCY (TWO PEOPLE);
- SHORTENED INTERVIEWS WITH THE EMPLOYERS (SEVEN REPRESENTATIVES);
- COMPARABLE STATISTIC MATERIAL.

THE PURPOSE OF THIS RESEARCH WAS TO FIND OUT THE BASIC POINTS RELATED TO THE WORKING OF PRISONERS RELEASED ON TIME IN THE LOCAL GOVERNMENT OF JÖHVI.

PRISONERS RELEASED ON TIME NEED HELP ON RETURNING TO SOCIETY, UNFORTUNATELY THIS MATTER HAS LEFT BEHIND WITH NO REASON NATIONAL SOCIAL WORK. AS A RESULT I CAN SAY THAT PRISONERS ARE QUITE WELL-ORGANISED AND THEIR RESOCIALISATION PROCESS THAT SHOULD GUARANTEE THEIR SUCCEEDING IN FREEDOM HAS STARTED. THE BEST SOLUTION WOULD BE PROPER CO-OPERATION BETWEEN DIFFERENT ORGANISATIONS AND OFFICES AND CERTAIN PROGRAMS TO ACHIEVE THE BEST POSSIBLE RESULT OF THE SECURITY OF CLIENTS AND WELL AS SOCIETY. HELPING THE PRISONERS RELEASED ON TIME BACK TO WORK IS A VERY LONG AND COMPLICATED PROCESS, WHICH MAY NOT ALWAYS BE SUCCESSFUL. DURING WRITING THIS REPORT IT APPEARED THAT DEALING WITH PRISONERS RELEASED ON TIME, NO MATTER IN WHICH PART OF THE NETWORK IT IS TAKING PLACE. A WIDE REVIEW OF SCIENCES IS NEEDED. I HAVE USED 12 LITERARY AND 6 INTERNET PAGES IN MY REPORT.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Dünkel, L., Smith, D. 1999. Prison Labour: Salvation or Salvetry. Ashgate: Darthmouth etc.
- Graham, J., Bennet, T. 1998. Kriminaal- preventsioon Euroopas ja Põhja-Ameerikas. Kriminaalpreventsiooni Nõukogu. Tallinn.
- Eamets, R. 2000. Eesti tööturg ja tööpoliitika. Taru Ülikooli Toimetised.
- Eenmaa, R. 1997. Kuritegusid toimepannud isikute resotsialiseerimise süsteemi kujundamine. Sotsiaaltöö nr. 1.
- Järvelaid, P. 2003. Karistamiskultuurist. Areen 22. mai 2003.
- Laane, E., Laane, K. 1999. Teavet probleemkäitumise ennetustööks. Eesti Vabariigi. Sotsiaalministeerium, Eesti Sõltuvushaigete Rehabilitatsiooni Ühing.
- Malvet., M. 1998. Sotsiaalhoolekanne. Tallinn: Sinisukk, 1998, Euroopa Liidu Komisjon. Karelactio.
- Medar., M. 2002. Erinevate sotsiaalsete sihtgruppide toimetulek ehk sotsiaalteenused-kellele? Sotsiaalteenused - kellele, miks ja kuidas? Tartu Ülikool Pärnu Kolledž, EV Rahandusministeerium, EV Rahvastikuminiistri Büroo. AS Pajo Trükikoda Kaks & Pool.
- Raag, T. 2003. Kinnipidamiskohtadest vabanenute resotsialiseerimine - tänapäev ja tulevik. Sotsiaaltöö nr.2, lk35.
- Raska, E. 2002. Kriminoloogia. Tartu ülikooli Õigusinstituut. Jura, Õigusteabe AS. Tallinn
- Ross, R. R. 1998. Prosotsiaalse kompetentsuse edendamine: kognitiiv-käitumuslikud suunad kriminaal- preventsioonis ja kurjategijate rehabilitatsioonis. Tallinn.
- Üprus, A. 2000. Õigus halastusele. Tallinn: EELK Kriminaaltöö Keskus.

KASUTATUD NORMATIIVMATERJALID

- Sotsiaalhoolekande seadus. 08.02.1995 - RT I 1995, 21, 323, RT I 2006, 55, 405.
- Tööturuteenuste ja – toetuste seadus. 2.09.2005 - RT I, 18.10.2005, 54, 430
- Vangistusseadus. 14.06.200 - RT I 2000, 58, 376, RT I 2006, 63, 466.

KASUTATUD INTERNETIMATERJALID

[http://www.evt.ee/\(07.03.2005\).](http://www.evt.ee/(07.03.2005))

[http://www.sm.ee \(24.02.2007\).](http://www.sm.ee (24.02.2007))

<http://www.just.ee> (20.03.2007).

Justiitsministeerium EV Vanglasüsteemi aastaraamat 2005-2006

<http://www.vangla.ee/9781> 20.03.2007

EV Sotsiaalministeerium Tööturu riskirühmad: vanglast vabanenud töötud.

(Sotsiaalministeeriumi toimetised. Teemaleht; 2006, 7

<http://www.sm.ee/est/pages/index.html> 24.02.2007

Tööturuameti Euroopa Sotsiaalfondi osakond. Euroopa Sotsiaalfond meede 11.3.

<http://www.tta.ee/index.php?id=78> 16.12.2006

LISAD:

Lisa 1 Küsitlusleht I

I ÜLDANDMED

1. vanus.....
2. kodakondsus.....
3. rahvus.....
4. perekond.....
5. lapsed.....
6. haridus.....
7. elukoht: SRK (jooni alla)
muu.....
8. kinnipidamiskohas viibimise aeg.....
9. kordade arv.....

II SOTSIAALTEENUSED (SOTSIAALTÖÖ)

1. kas sa vajad sotsiaalteenuseid: jah/ei (jooni valik alla)

2. kas sa tead milliseid sotsiaalteenuseid on sul võimalik kasutada:
nimeta:.....
.....
(abistav loetelu: majutamine vajadusel; raehabilitatsiooni programmid; tugiisiku teenus;
psühholoogiline nõustamine; materiaalne toetus)

3. kelle käest said informatsiooni võimalike sinule suunatud sotsiaalteenuste kohta:
(ametnik, ametkond vmt).....

4. kas oled kasutanud sulle pakutud sotsiaalteenuseid: jah/ei/mõningal määral (jooni valik
alla)

nimeta kasutatud teenused:.....
.....

5. kas oled nendest abi saanud: jah/ei/mõningal määral (jooni valik alla)

6. kas oled rahul pakutud teenuste kvaliteediga: jah/ei/enamvähem (jooni valik alla)

7. vastavalt eelmisele vastusele, miks (olen rahul, ei ole rahul)

.....

8. kas vajaksid veel mingeid teenuseid: jah, ei (jooni valik alla)

9. kui vajad, siis nimeta milliseid:

.....

.....

10. kas sul on tugiisik:.....

11. kas sa vajaksid tugiisikut.....

.....

12. SÕLTUVUSED (narkootikumid, alkohol vmt)

Vastamine vabatahtlik.

a) alkohol   EI   JA   VAHETEVAHEL

b) narkootikumid   EI   JA   VAHETEVAHEL

c) muu .....

Suur tänu vastamast!

Lisa 2 Küsitlusleht II

1. SUGU.....

2. VANUS.....

3. HARIDUS.....

a) enne kinnipidamiskohta.....

b) kinnipidamiskohas omandatud eriala.....

5. VALMIDUS KOHE TÖÖLE ASUMISEKS..... EI..... JA

a) takistavad asjaolud.....

.....

6. THA (Tööhõiveametis) KURSUSTE OSALEMISE VALMIDUS

..... EI..... JA

Takistavad asjaolud.....

.....

7. THA PAKUTAVATE KURSUTE SOBIVUS (mida soovitakse õppida)

.....

.....

8. OSALEMINE THA KURSUSTEL JA SELLE TULEMUS (kas saadi tööd või ei)

..... EI..... JA

KUI EI SIIS MIKS.....

.....

9. KAS VAJAD TUGIISIKUT?

..... EI..... JA

10. KLIENDI ARVAMUS THA NÕUSTAMISE KOHTA (kvaliteet, suhtumine, klienditeenindaja empaatia jmt.)

a) MEELDIB

b) EI MEELDIB

Kui ei meeldi, siis mis ei meeldi.

.....

.....

Suur tänu vastamast!

LISA 3. Tööturuameti Ida-Virumaa osakonna Jõhvi büroo ettepanekud ja arvamused.

Selleks, et tegeleda ja suunata kinnipidamisasutusest vabanenud inimest, peaksime kõigepealt teadma, mida nad mõtlevad ja millised oleksid nende motivatsioonid edaspidiseks. Peamine on tööhõivega seonduv: ümber- või täiendõpe ning tööharjutus.

Selleks, et kinnipidamisasutusest vabanenu kiiremini tööturule naaseks, korraldasime Ida-Virumaa osakonnas 2004 a. konsultantidega ümarlaua. Pandi kirja oma ettepanekud ja arvamused selleks, et teha tõhusalt koostööd tööandjate ja teiste ametiasutustega..

- Koostöö: konsultant +endine kinnipeetu + tööandja;
- Psühholoog;
- Individuaalne tegevuskava;
- Tööturutoetus tööandjale;
- Arvele tulles kaasa dokument, mis näitab kliendi tegevust kinnipidamisasutuses;
- Grupikonsultatsioon ei toimi, edukas tegutsemine ainuisikuliselt;
- Koostöö kutsenõustaja ja konsultandi vahel peab olema sujuv ja aktiivne;
- Tugiisik, mitte tingimata, kuid tagaks edukuse;
- Töövahenduskonsultant;
- Ümber-ja täiendõppe (stipendium, sõidukulude kompensatsioon, majutuskompensatsioon).

Enamusel vanglast vabanenutel on madal enesehinnang ning see on üks mõjufaktoreid, mis takistab pöörduda tööandja poole. Tihti on takistuseks madal haridustase või kunagi omandatud eriala madal kvalifikatsioon, tihti puudub eriala. Mõjutajateks on ka pikad töötuse perioodid.

Kui vabanenu tuleb THA-sse, oleks vajalik ta suunata psühholoogi juurde. See annab edaspidiseks võimaluse edukalt suhelda.

Töövahenduskonsultant peaks leidma võimalusi veenmaks tööandjat võtma tööle kinnipidamisasutusest vabanenut. Kas siis katseajaga või Tööturutoetus tööandjale. Siin on veel võimalik leida lahendusi (tööharjutus, tööpraktika).

Võimaliku eduka töö leidmise võib tagada kinnipidamisasutuses omandatud (täiendatud) eriala. Kliendid ei ole eriti aktiivsed seda võimalust kasutama. On võimalik teha selles osas koostööd vanglatega ja Vanglatööstuse AS-iga.

THA poolt pakutavad aktiivsed meetmed peaksid tagama reaalse tööle saamise.